LIETUVOS TSR MOKSLŲ AKADEMIJOS
ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS ARCHEOLOGIJA

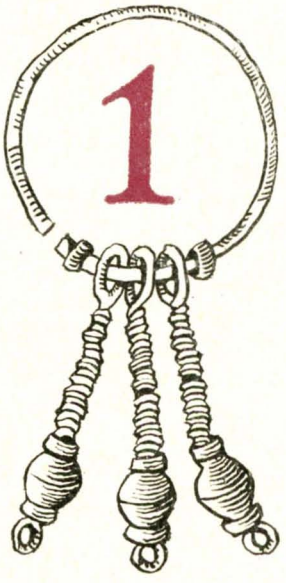

VILNIUS „MOKSLAS" 1979

902.6
Li 227

902.6
Li 227

Redakcinė kolegija
istorijos m. daktaras MEČISLOVAS JUČAS
istorijos m. daktarė RIMUTĖ RIMANTIENĖ
istorijos m. daktarė LTSR MA narė korespondentė
REGINA VOLKAITĖ-KULIKAUSKIENĖ (atsak. redaktorė)

1603000000
L $\frac{10602—009}{M—854(08)—79}$ Ž—79

© LTSR Mokslų Akademijos Istorijos institutas, 1979

XIV—XVII a. JAKŠTAIČIŲ GYVENTOJŲ VEIDO BRUOŽAI (Rekonstrukcija pagal kaukoles)

V. URBANAVIČIUS

Kraniometriniai duomenys, išreikšti skaičiais, suprantami tik antropologams. Antropologinės veido rekonstrukcijos metodas (Герасимов М. М., 1955) leidžia pagal kaukolę pakankamai tiksliai atkurti pagrindinius individo veido bruožus, kartu skaičiais išreikštiems kraniometriniams duomenims suteikia vaizdinę išraišką.

Veido atkūrimo pagal kaukolę, arba antropologinės rekonstrukcijos, metodas susideda iš dviejų etapų — grafinio ir skulptūrinio. Grafinis etapas yra lyg ir paruošiamasis skulptūriniam, tačiau gali būti taikomas ir kaip savarankiškas. Jo tikslas — remiantis dioptrografu nupieštu kaukolės profiliu, atkurti minkštųjų veido audinių profilio kontūrą. Pagal kaukolės profilio piešinį galima atkurti ir viso gyvo žmogaus veido profilio schemą ar net piešinį, kuris, skirtingai nuo schemos, perteikia ir smulkesnes veido detales.

Grafinė profilio schema vienoje projekcijoje tarsi aplikaciniu būdu sugretina kaukolės ir minkštųjų veido audinių profilius, leisdama kontroliuoti individo veido profilio rekonstravimą. Grafinis būdas patogus dar ir tuo, kad duoda galimybę per trumpą laiką atkurti individualius veido bruožus visų tyrinėjamame senkapyje palaidotų žmonių, kurių kaukolės tinka antropologiniams tyrimams. Skulptūrinė rekonstrukcija — daugiau laiko reikalaujantis darbas, tačiau ji leidžia dar pilniau atkurti individo veido bruožus, dar geriau atskleidžia individualias veido savybes, asimetrijos ypatumus ir t. t.

Tiek grafinė, tiek ir skulptūrinė antropologinė rekonstrukcija nėra vien tik kraniometrinių duomenų iliustravimas. Ji gali papildyti juos, įnešdama tai, ko negalima išmatuoti jokiais kraniometriniais prietaisais. Pirmiausia — tai minkštųjų veido audinių profilio linija, ypač tos jos vietos, kurios atspindi rasinius požymius. Iš jų pirmiausia pažymėtina nosis ir lūpos.

Gerokai atsikišusi, dažniausiai su kuprele nosis rodytų, kad Jakštaičių gyventojai buvo tipiški europidai.

Iš 215 Jakštaičių senkapyje ištirtų kapų antropologinei rekonstrukcijai tiko 54 kaukolės: 29 iš jų — moterų, 22 vyrų ir 3 vaikų. Pagal jas atkurtos veido profilio schemos (pav. 1—18), o pagal kapuose Nr. 39 ir 57 rastąsias kaukoles — dar ir dokumentiniai skulptūriniai portretai (pav. 19, 20).

Šiame leidinyje spausdinamame G. Česnio straipsnyje pateikti XIV—XVII a. Jakštaičių gyventojų kraniometriniai duomenys ir plati jų analizė. Todėl šio straipsnio autoriui nebūtina duoti antropologinės minėtų kaukolių charakteristikos. Norėtųsi atkreipti dėmesį tik į kai kurias tų kaukolių, kartu ir veido struktūros ypatybes, pirmiausia — veido dalių tarpusavio santykius.

Apatinė Jakštaičių gyventojų veido dalis (nuo smakro iki nosies) yra aukšta, dažnai sudaranti daugiau negu trečdalį viso veido aukščio. Ši tendencija pastebėta ir to paties laikotarpio Rumšiškių (Kaišiadorių raj.) gyventojų veiduose (Urbanavičius V., 1970, p. 31). Tačiau Jakštaičių gyventojų vidurinė veido dalis savo aukščiu dažniau negu rumšiškėnų yra artima apatinei. Vidurinės veido dalies aukštis šiek tiek nusako individo nosies ilgį. Taigi jakštaitiškių nosys vidutiniškai buvusios kiek ilgesnės, negu rumšiškėnų.

Kitas Jakštaičių gyventojų kaukolių ypatumas — pakaušio suplokštėjimas momenkaulių srityje. Tai pastebėta beveik visose to laikotarpio Lietuvos gyventojų kaukolių serijose. Galimas daiktas, suplokštėjimas sietinas ne su anatominėmis kaukolių ypatybėmis ar antropolo-

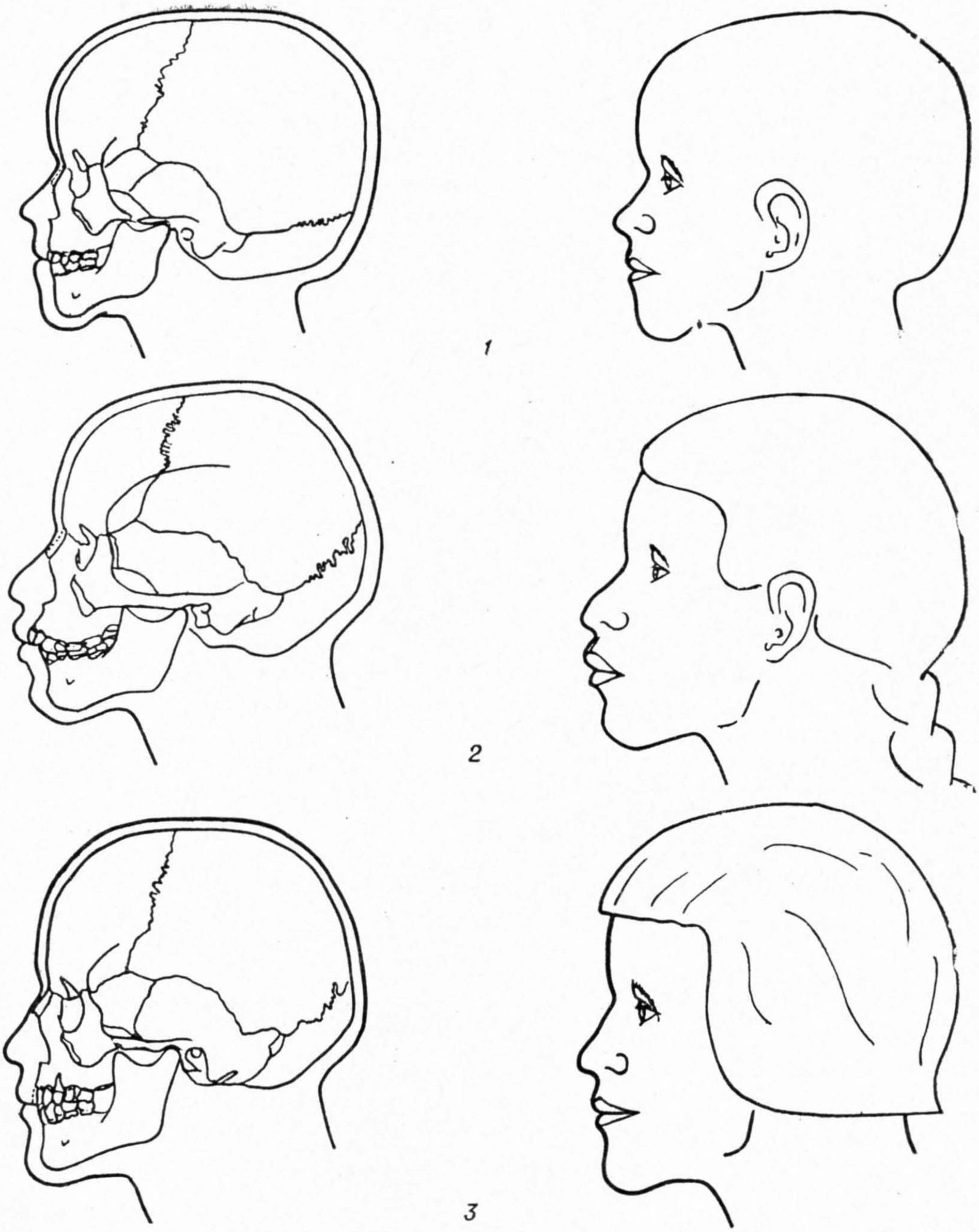

1 pav. *1* — iš kapo Nr. 116, *2* — iš kapo Nr. 135, *3* — iš kapo Nr. 179

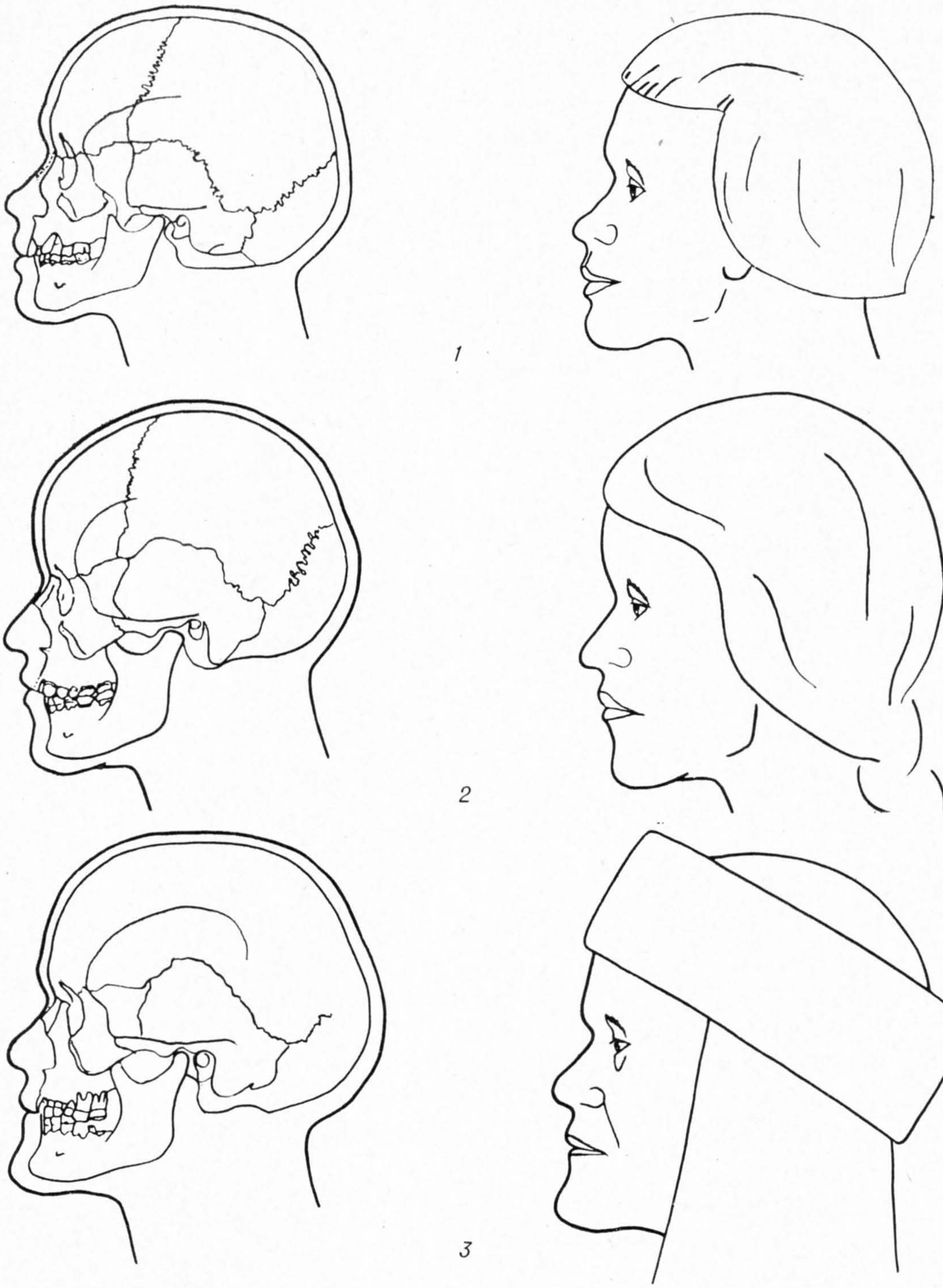

1

2

3

2 pav. *1* — iš kapo Nr. 113, *2* — iš kapo Nr. 168, *3* — iš kapo Nr. 162

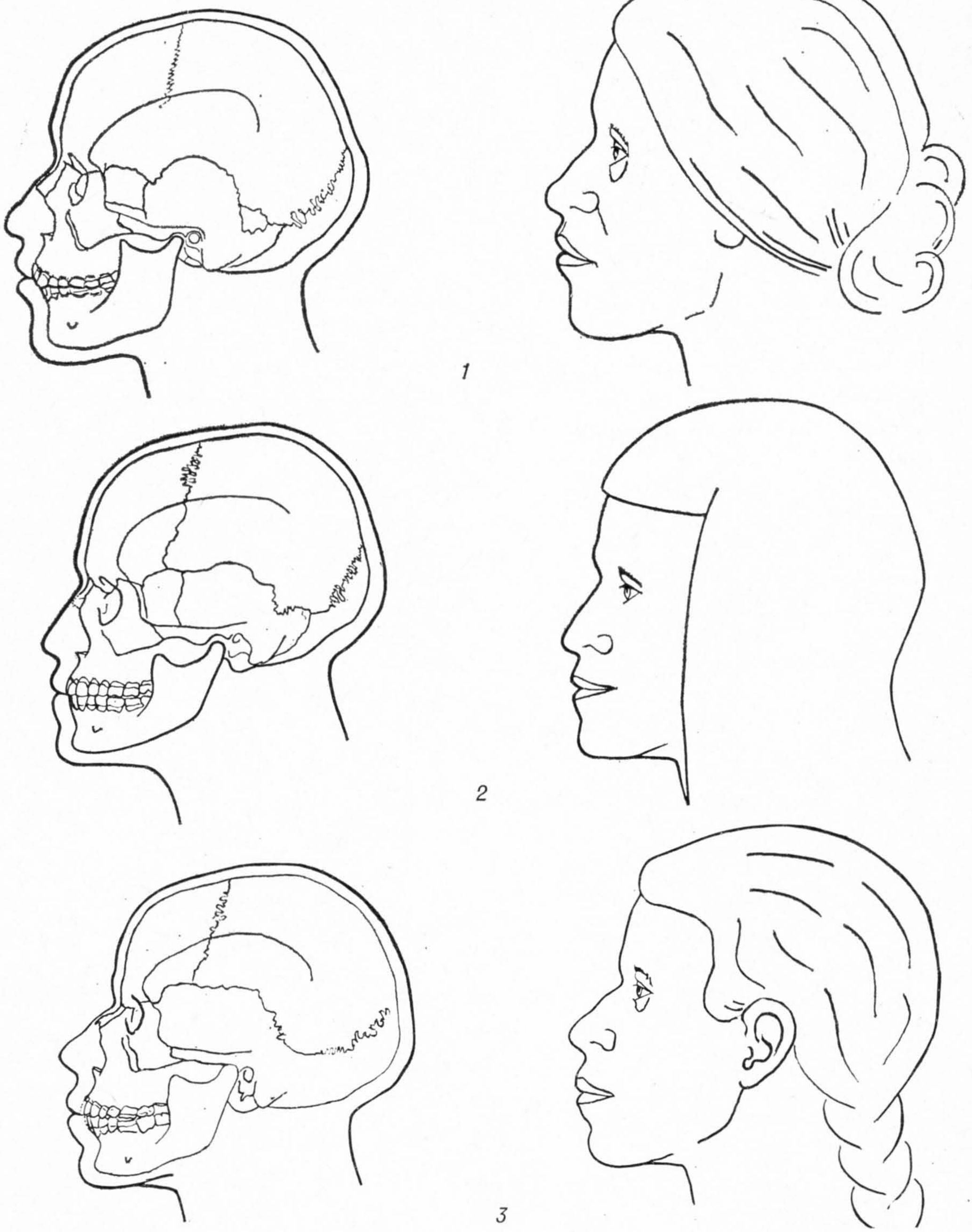

3 pav. *1* — iš kapo Nr. 45, *2* — iš kapo Nr. 36, *3* — iš kapo Nr. 5

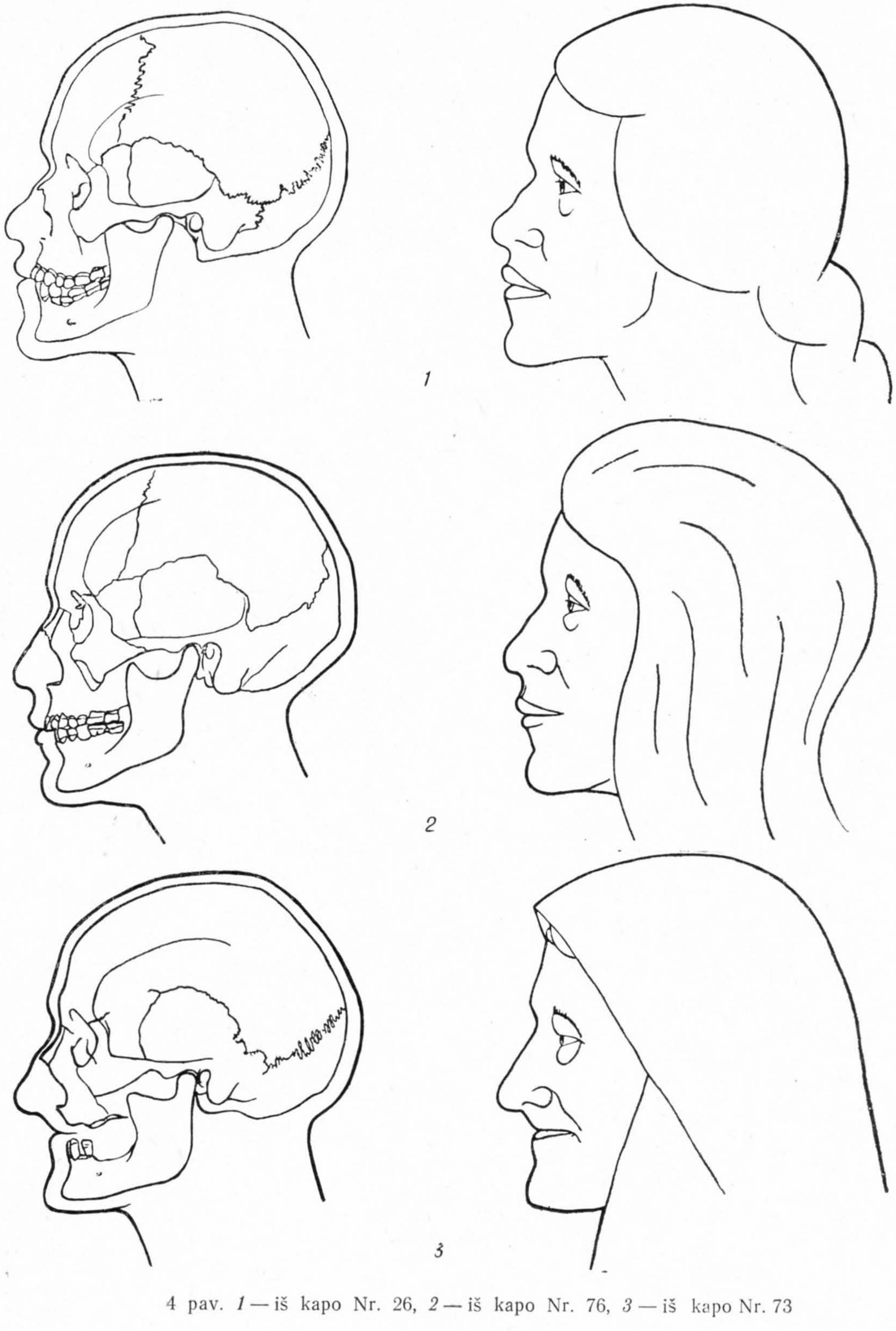

4 pav. *1* — iš kapo Nr. 26, *2* — iš kapo Nr. 76, *3* — iš kapo Nr. 73

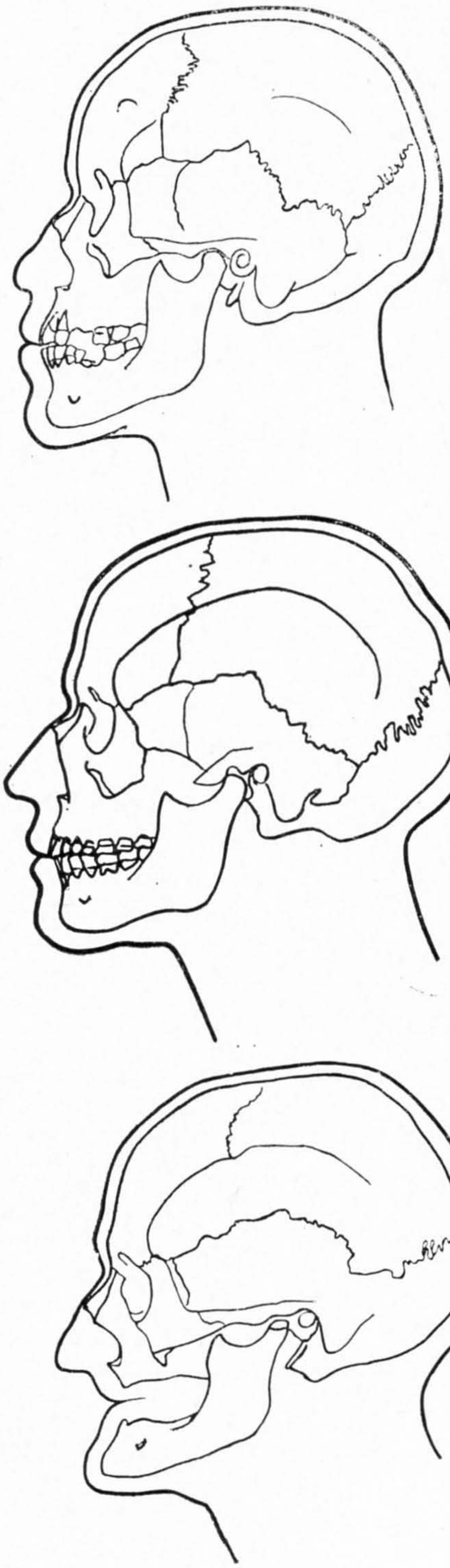

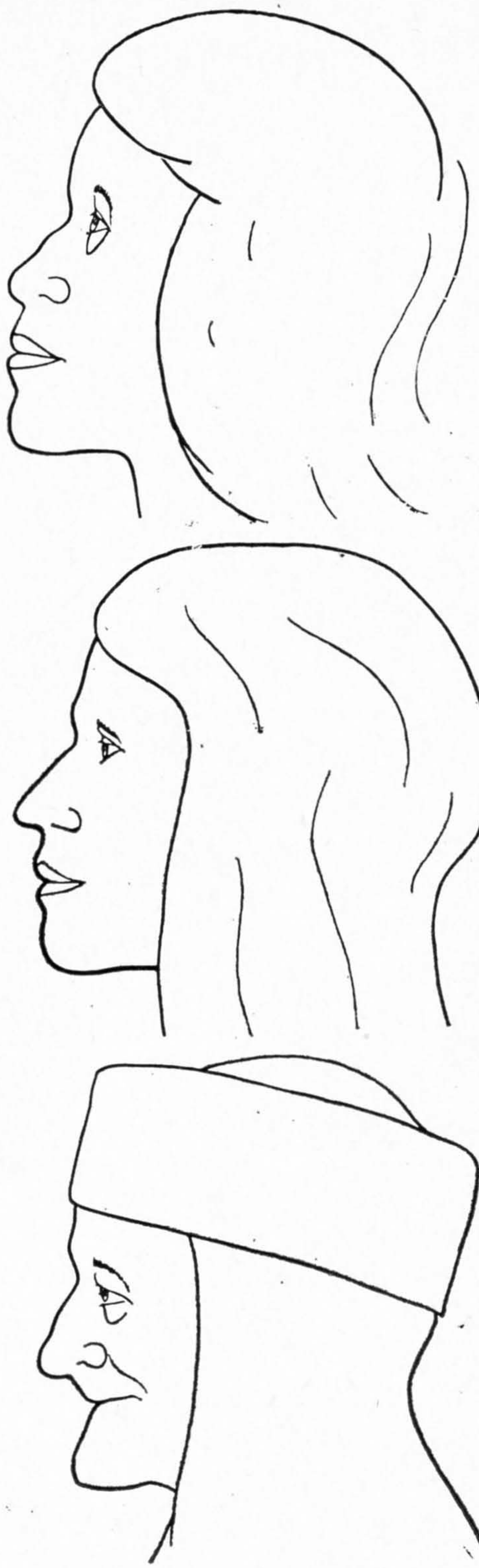

1

2

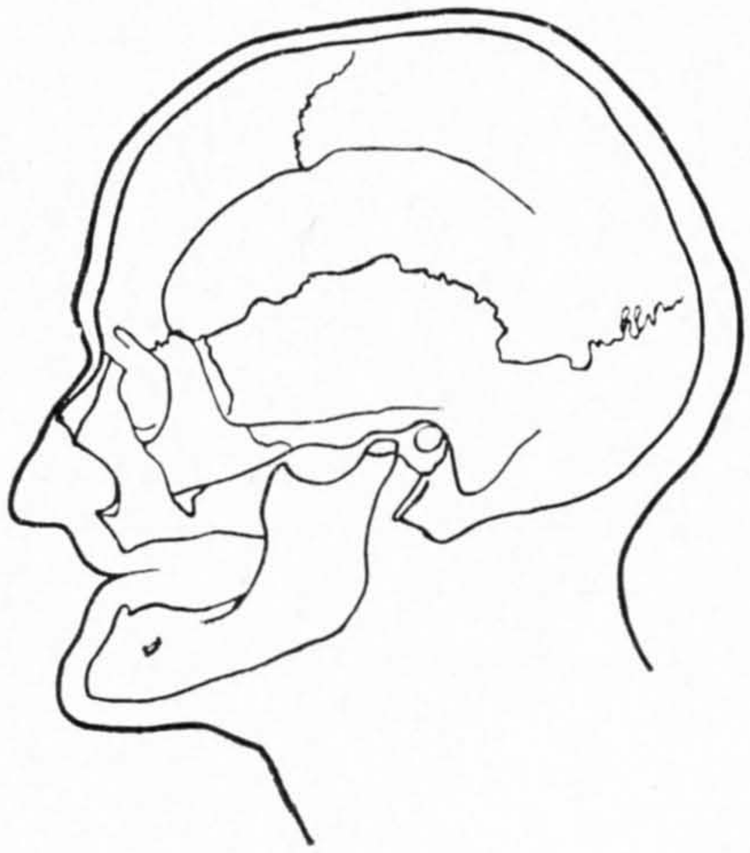

3

5 pav. *1* — iš kapo Nr. 17, *2* — iš kapo Nr. 109, *3* — iš kapo Nr. 75

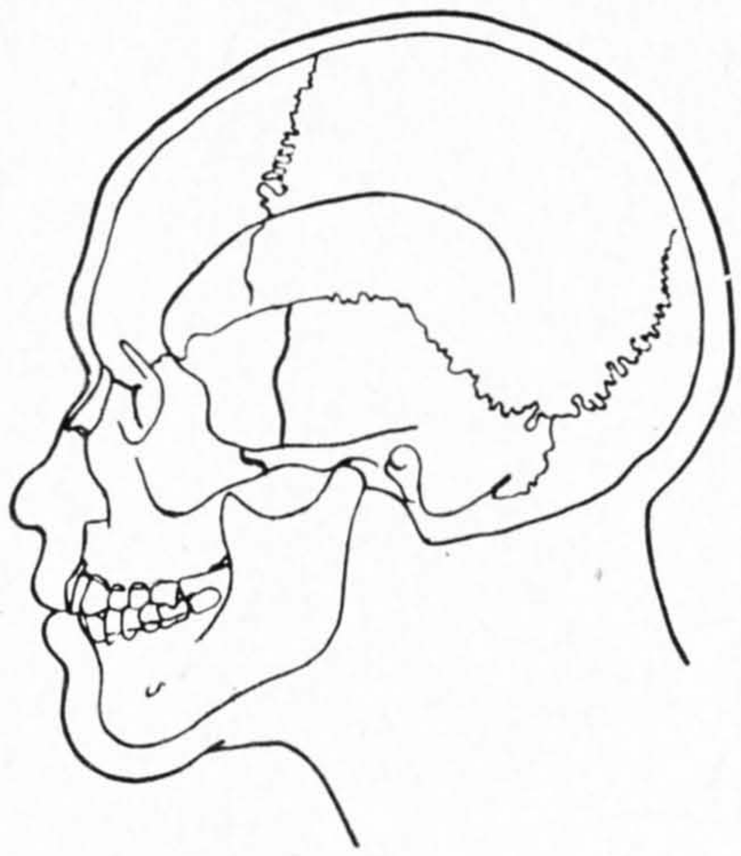

1

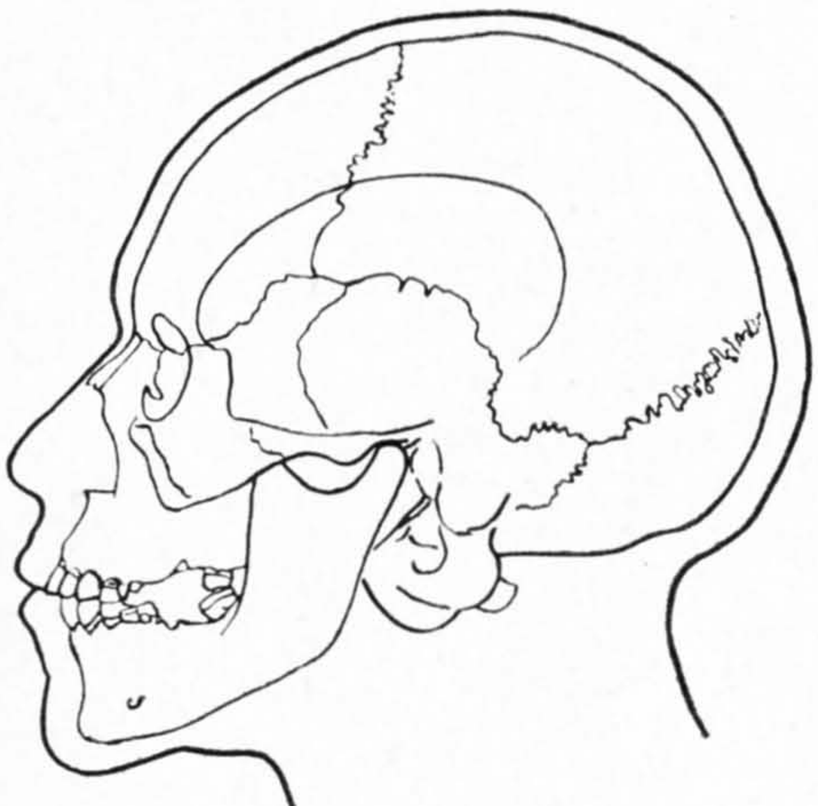

2

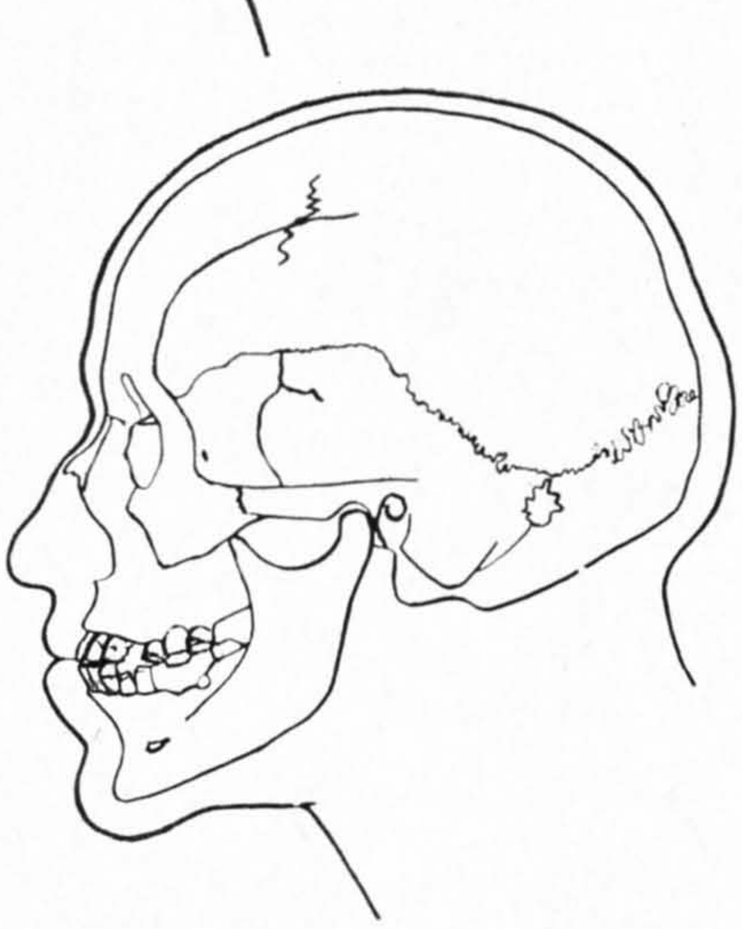

3

6 pav. *1* — iš kapo Nr. 105, *2* — iš kapo Nr. 30, *3* — iš kapo Nr. 61

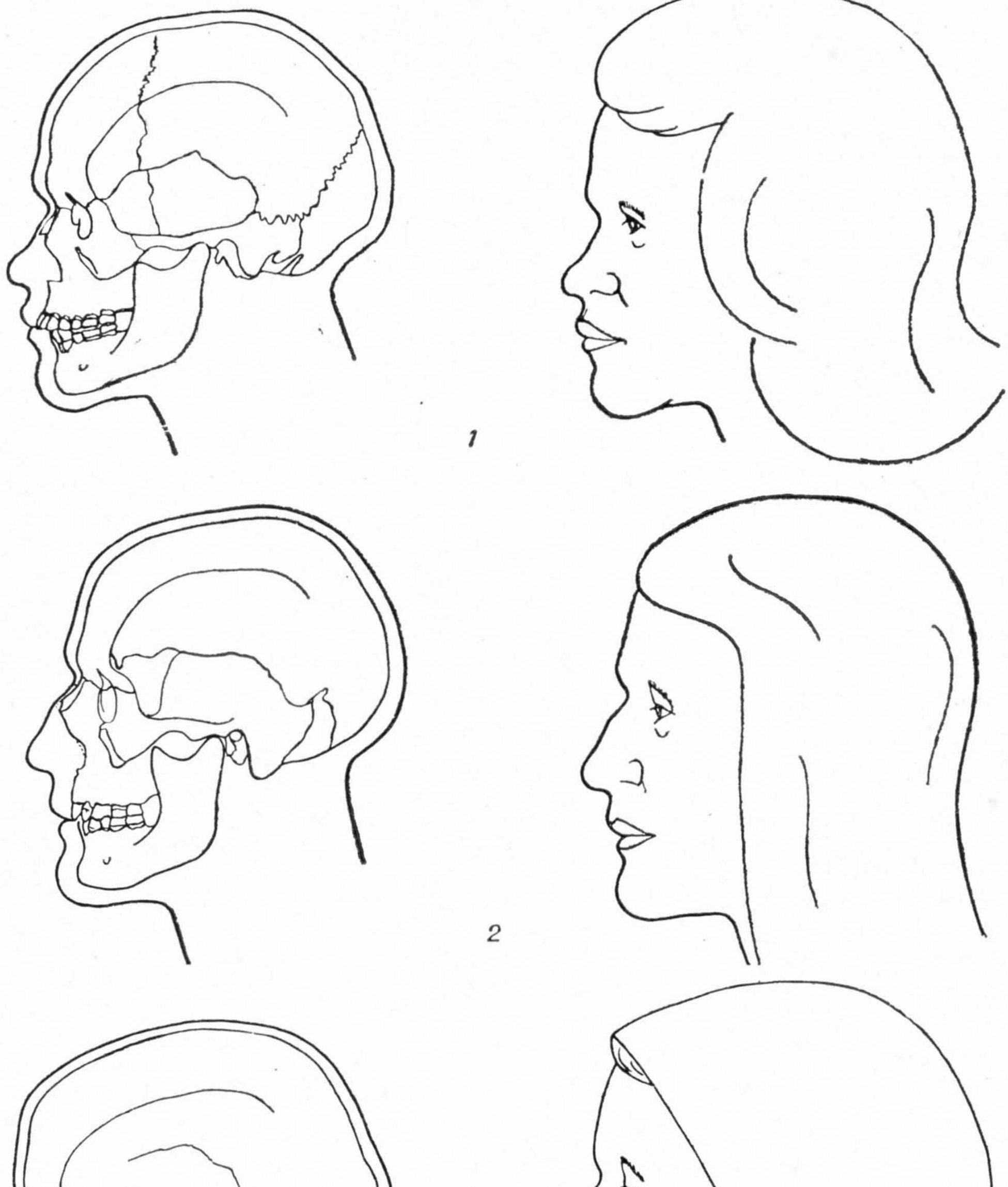

7 pav. *1* — iš kapo Nr. 119, *2* — iš kapo Nr. 132, *3* — iš kapo Nr. 49

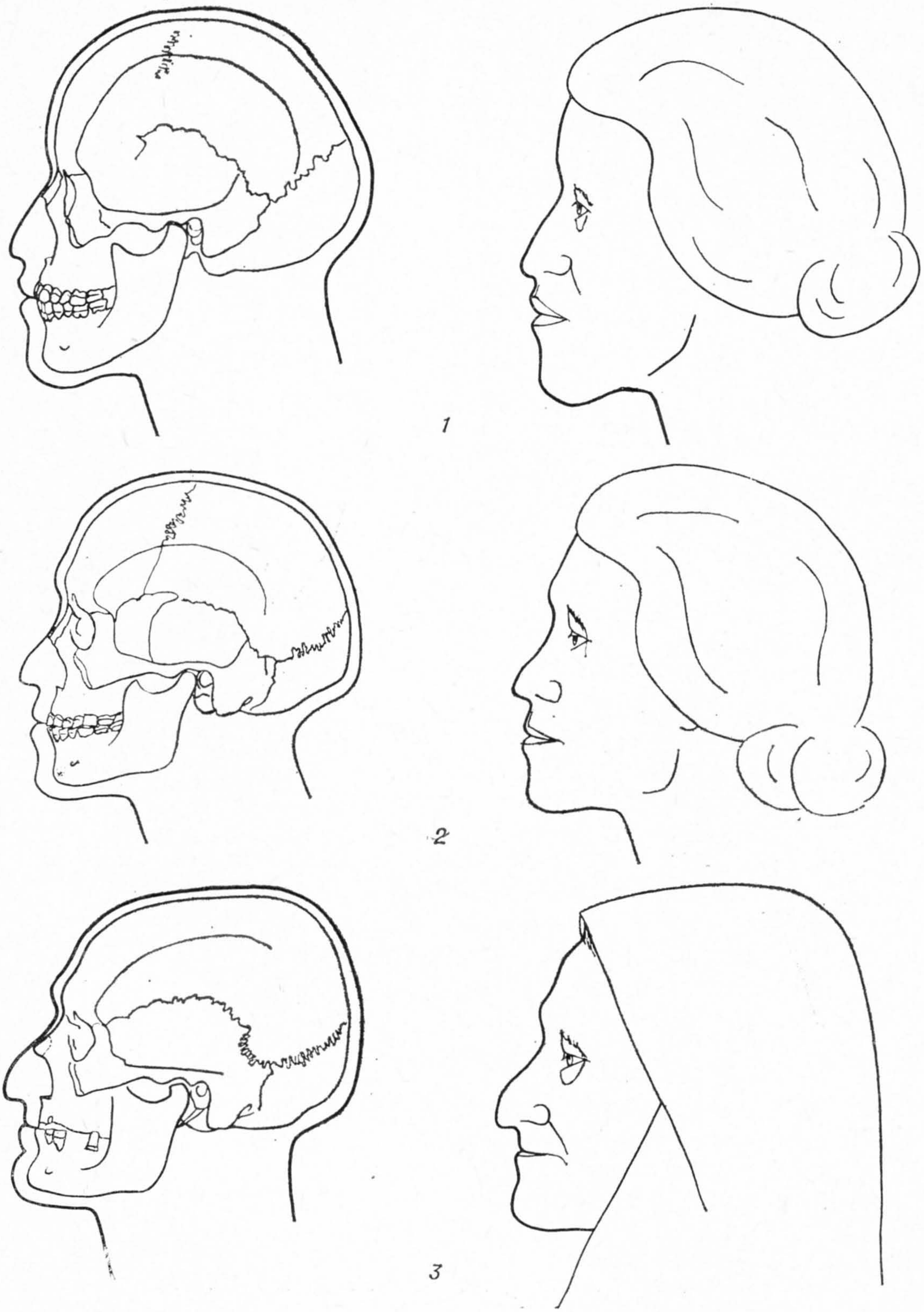

8 pav. *1* — iš kapo Nr. 170, *2* — iš kapo Nr. 177, *3* — iš kapo Nr. 13

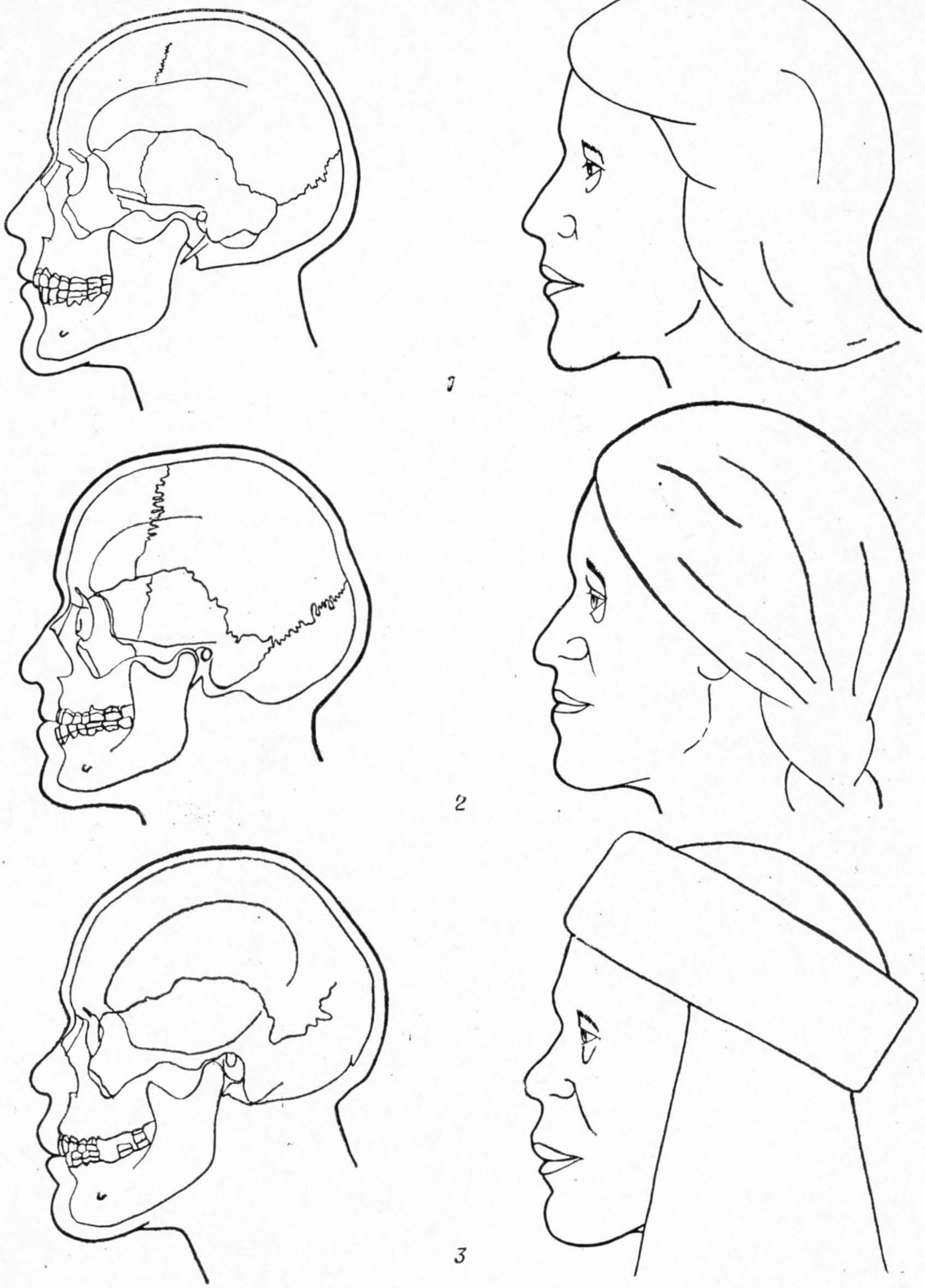

9 pav. *1* — iš kapo Nr. 150, *2* — iš kapo Nr. 59b, *3* — iš kapo Nr. 163

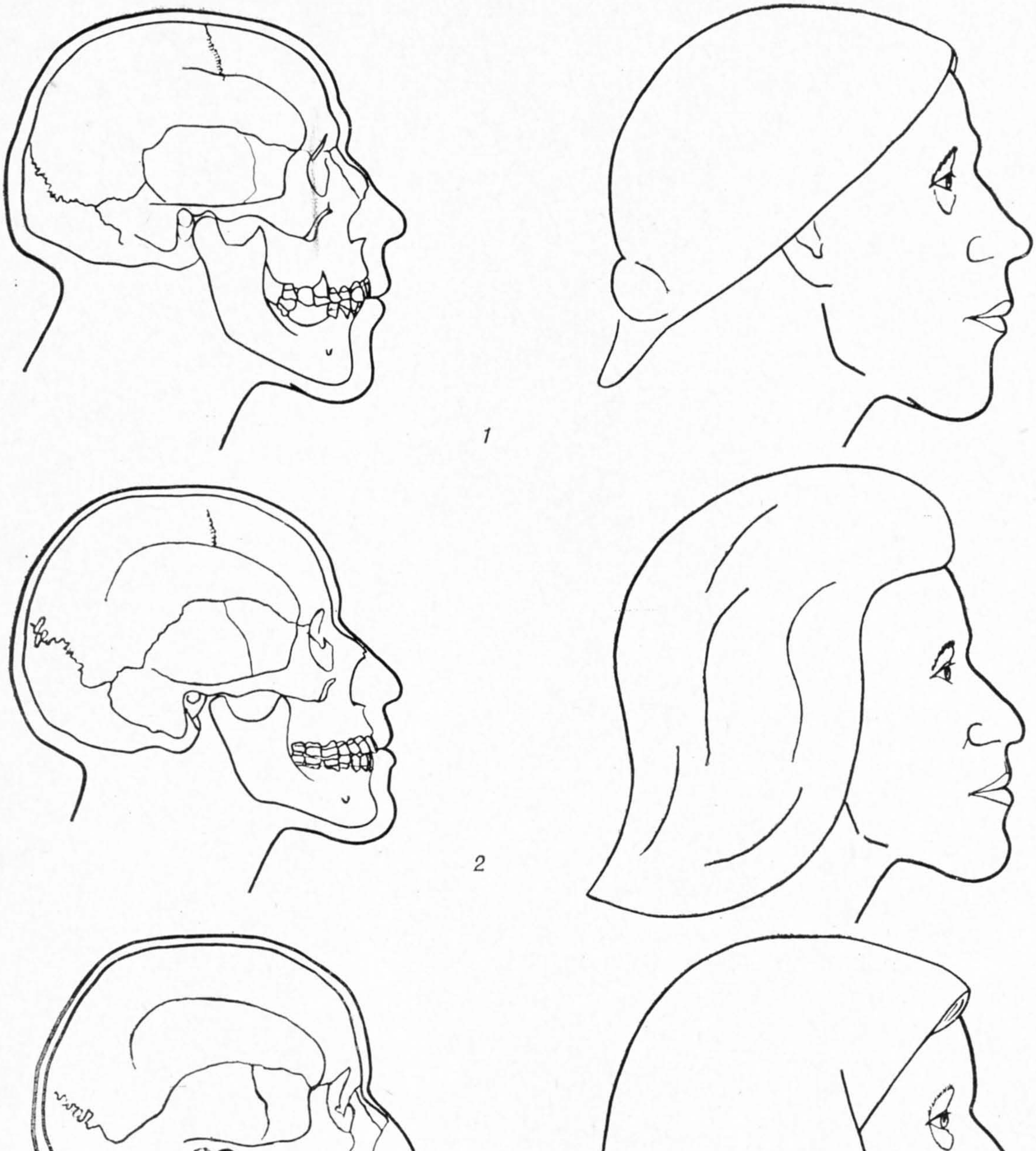

10 pav. *1* — iš kapo Nr. 110, *2* — iš kapo Nr. 173, *3* — iš kapo Nr. 174

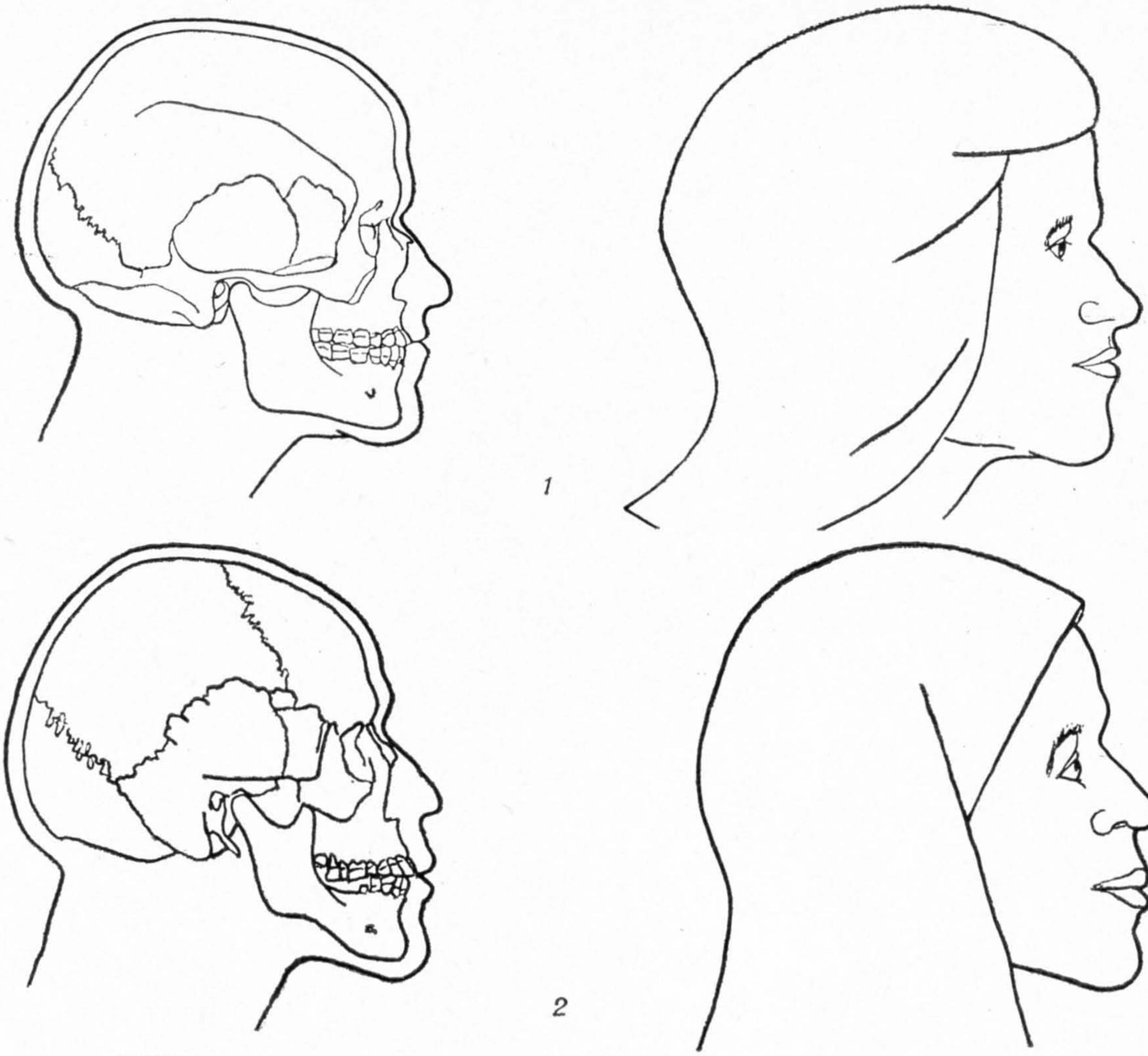

11 pav. *1* —iš kapo Nr. 36, *2* — iš kapo Nr. 39, *3* — iš kapo Nr. 57

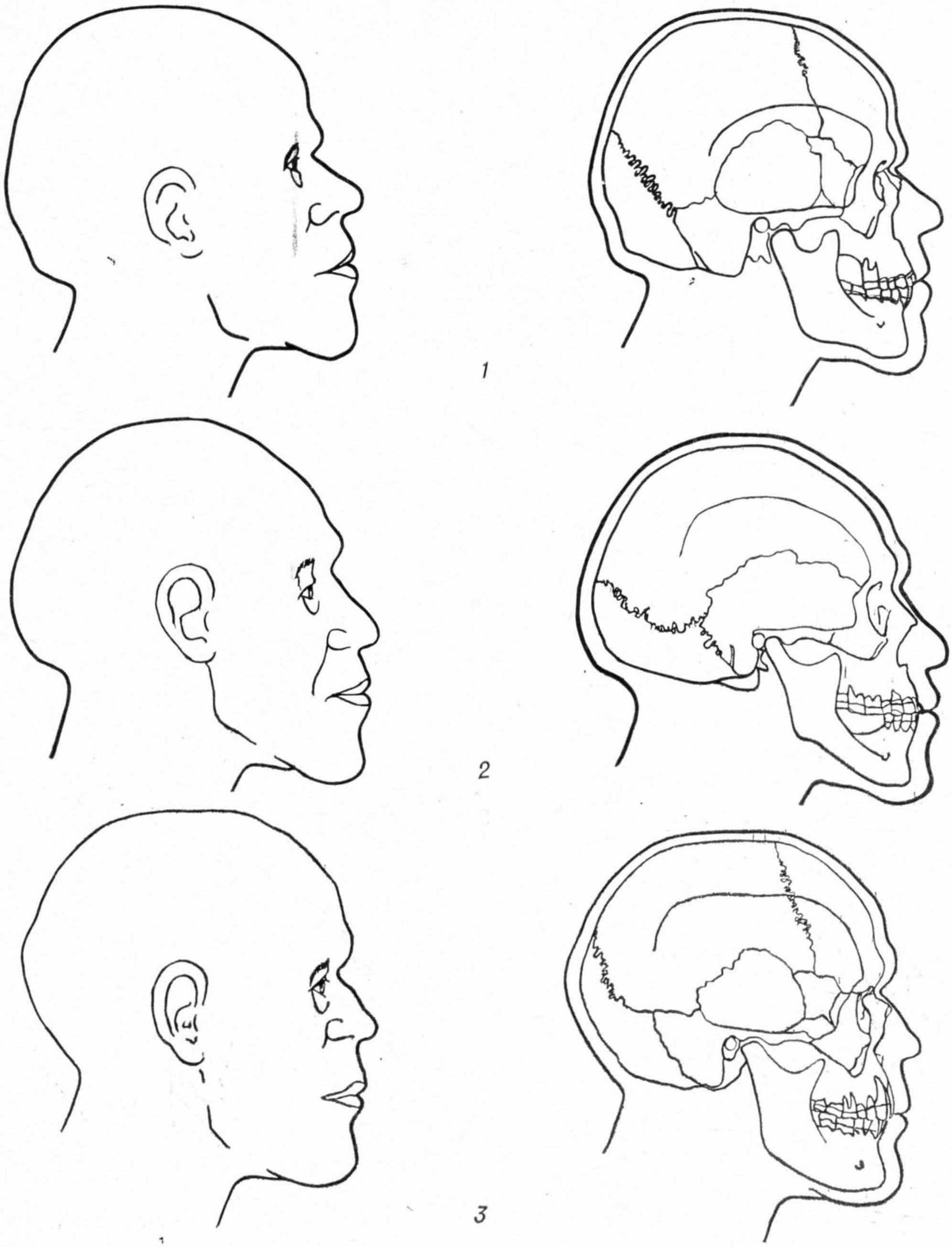

12 pav. *1* — iš kapo Nr. 115, *2* — iš kapo Nr. 64, *3* — iš kapo Nr. 96

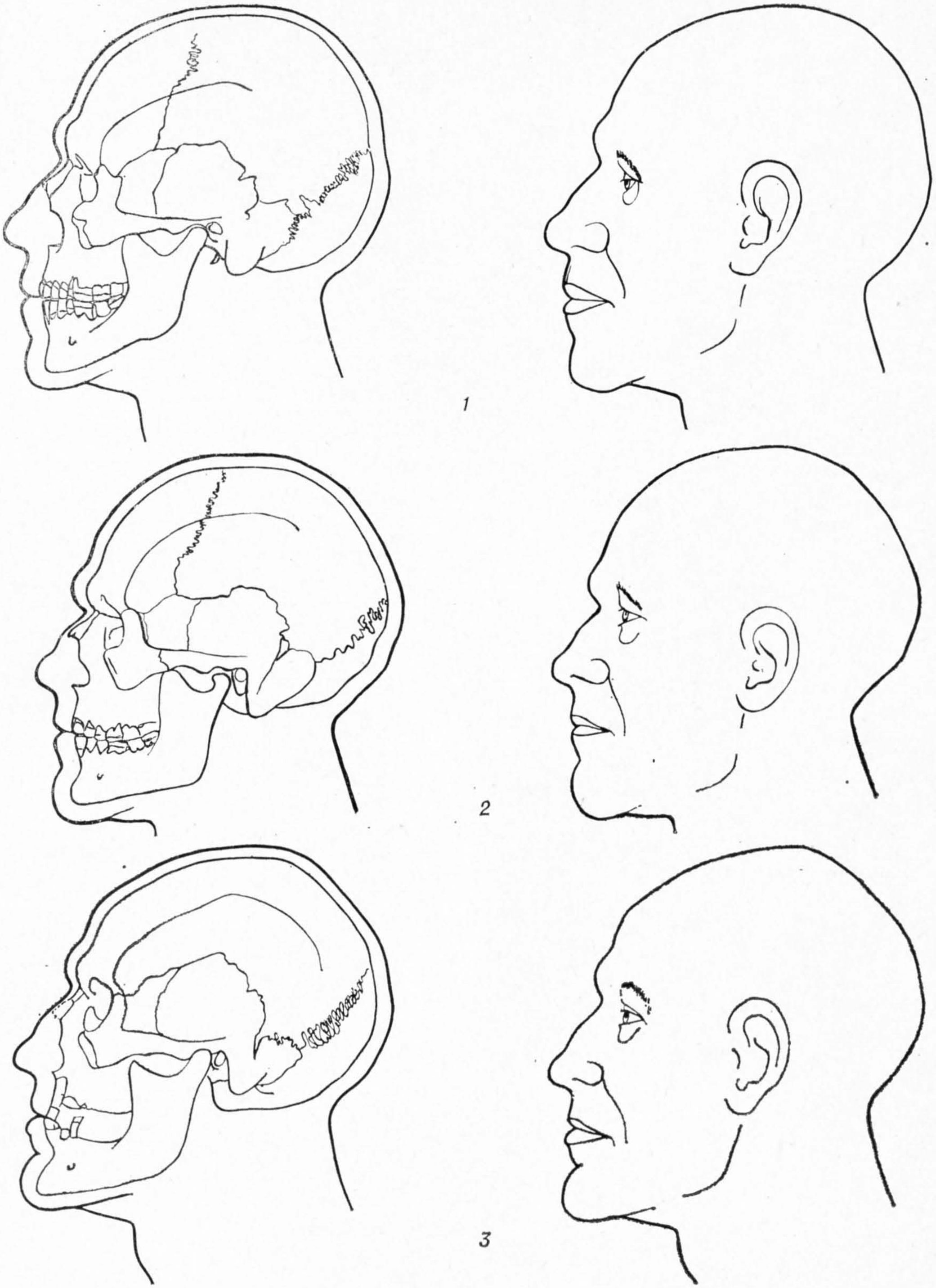

13 pav. *1* — iš kapo Nr. 4, *2* — iš kapo Nr. 62, *3* — iš kapo Nr. 44

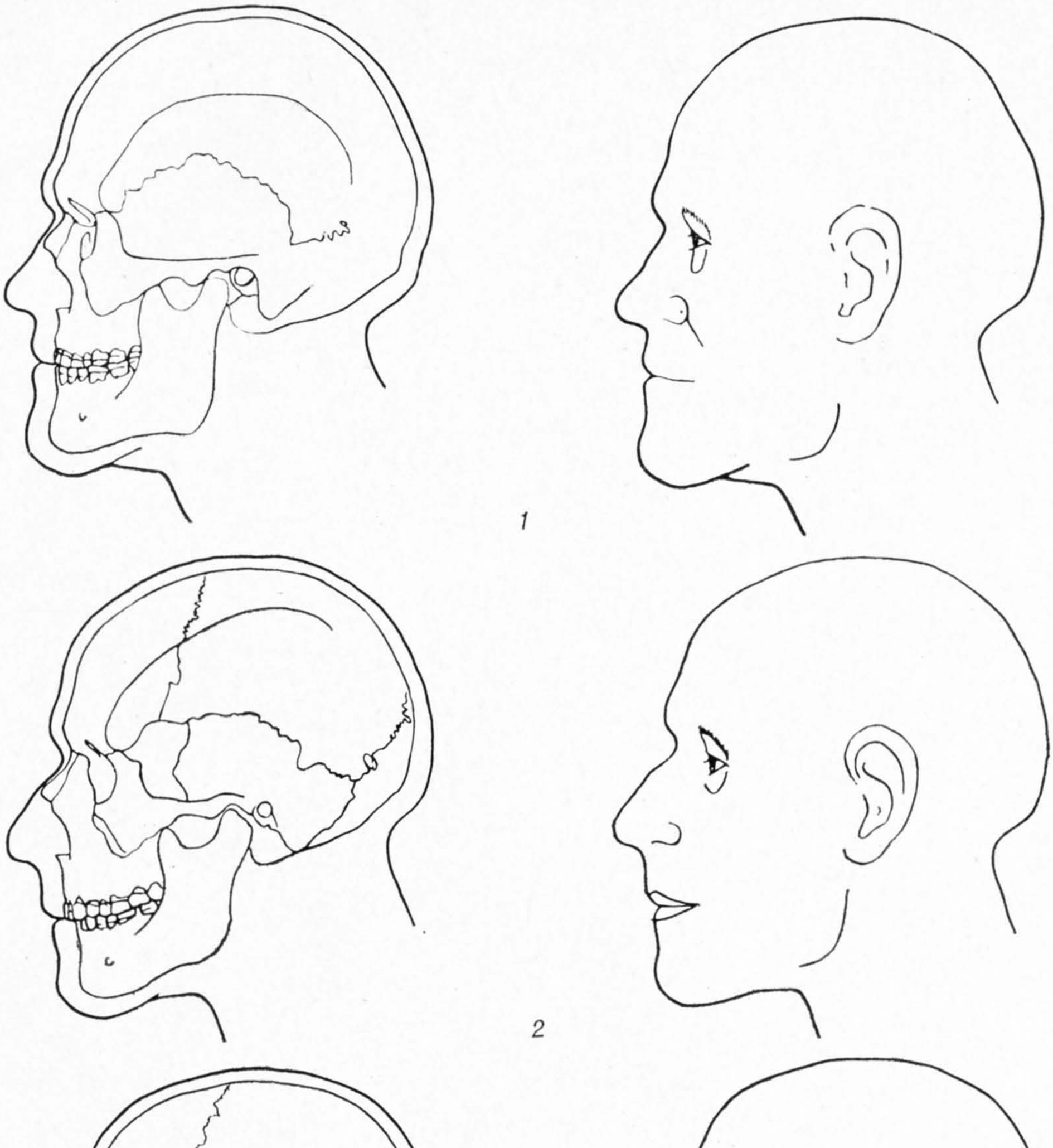

14 pav. *1* — iš kapo Nr. 59, *2* — iš kapo Nr. 154, *3* — iš kapo Nr. 78

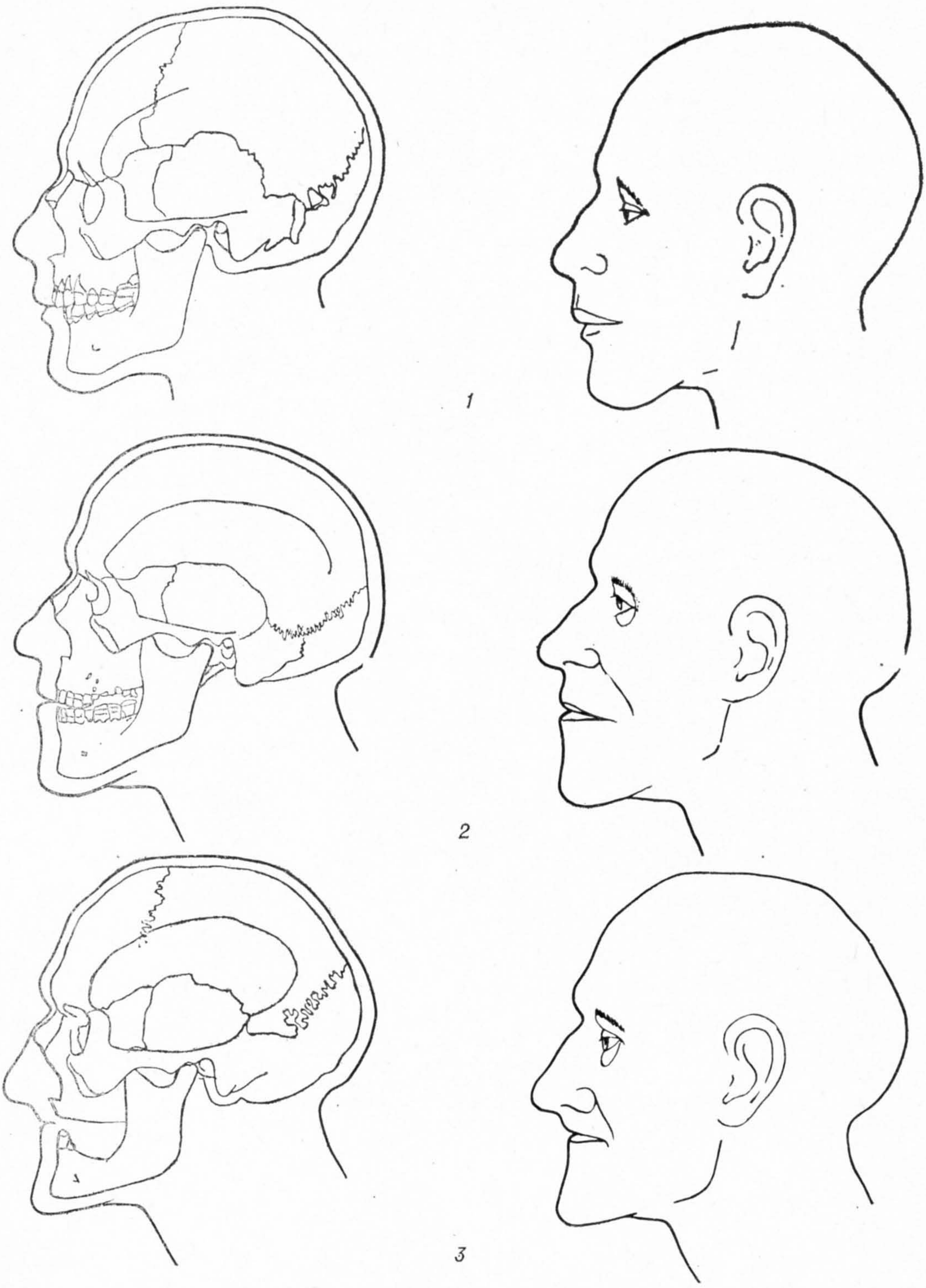

15 pav. *1* — iš kapo Nr. 181, *2* — iš kapo Nr. 37, *3* — iš kapo Nr. 102

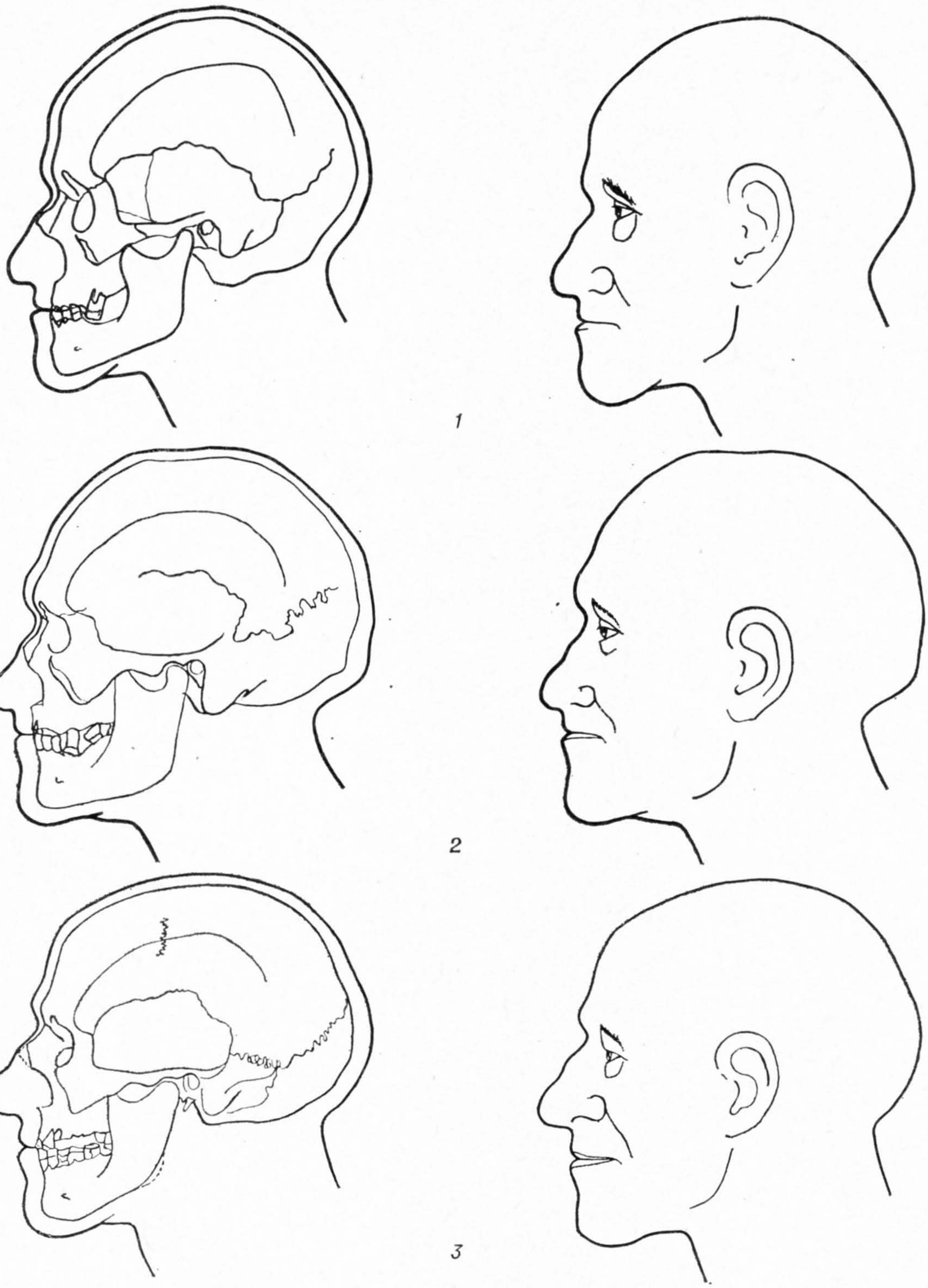

16 pav. *1* — iš kapo Nr. 207, *2* — iš kapo Nr. 185, *3* — iš kapo Nr. 41

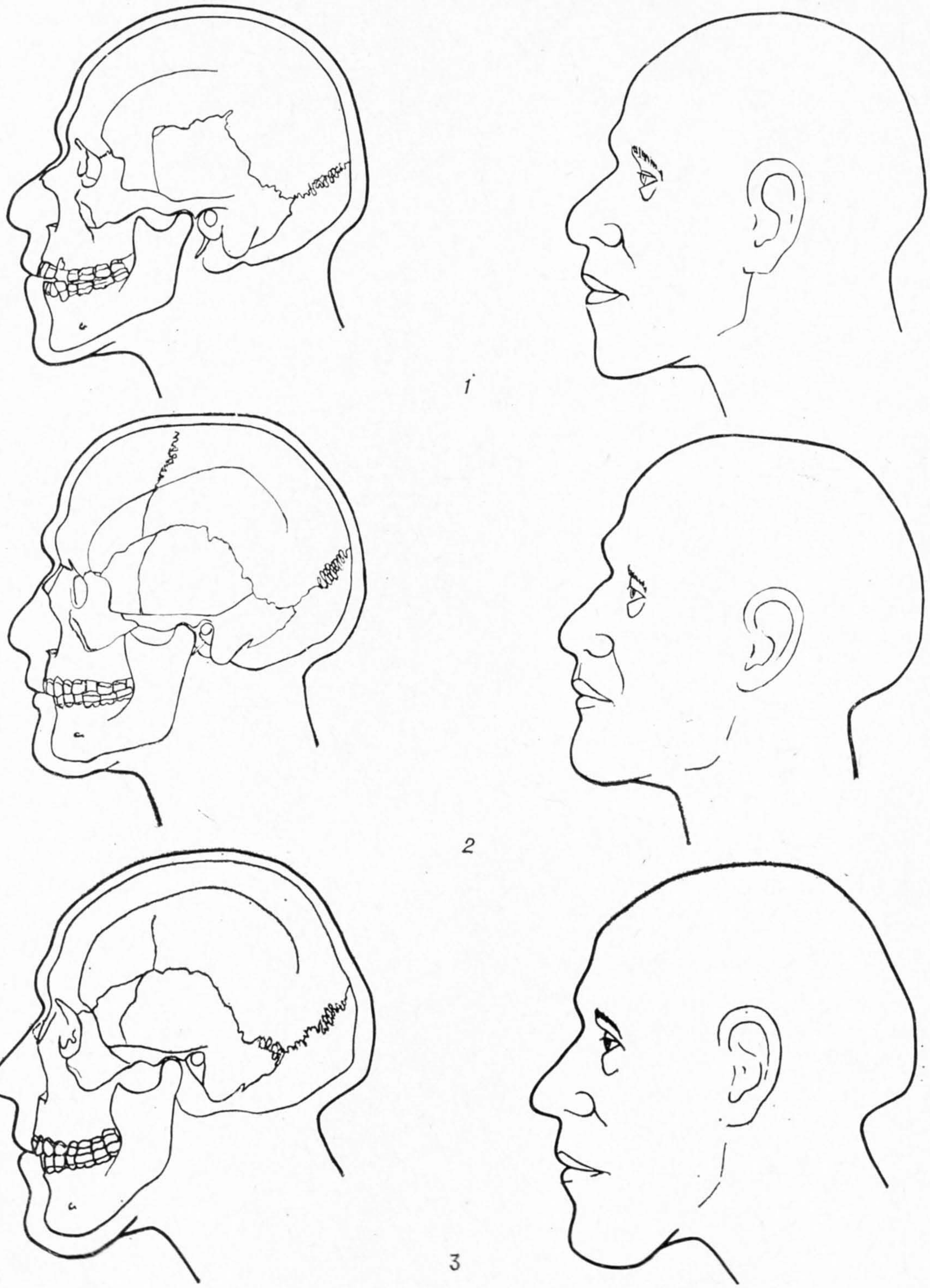

17 pav. *1* — iš kapo Nr. 68, *2* — iš kapo Nr. 103, *3* — iš kapo Nr. 213

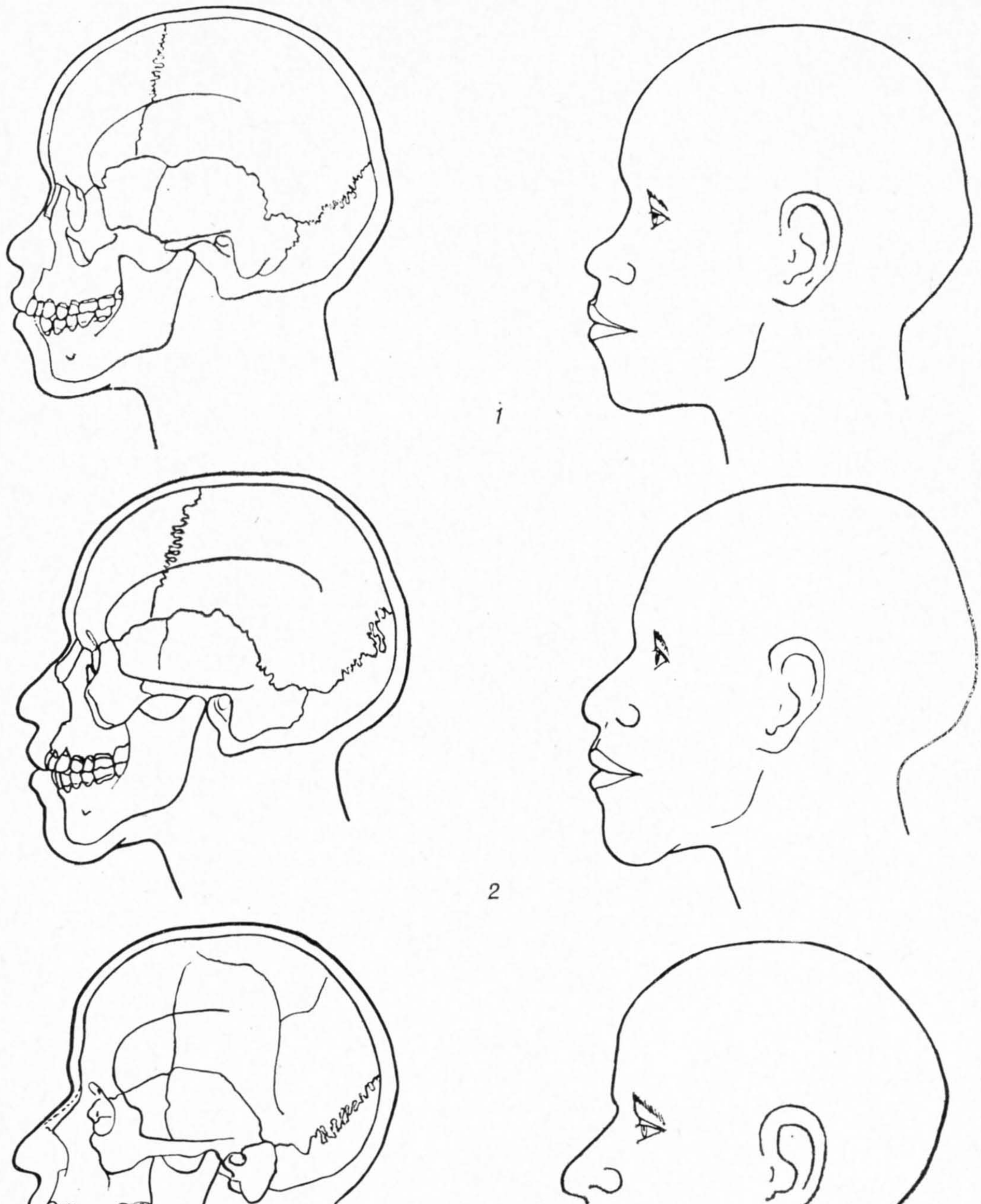

18 pav. *1* — iš kapo Nr. 117, *2* — iš kapo Nr. 114, *3* — iš kapo Nr. 70

19 pav. Iš kapo Nr. 57

20 pav. Iš kapo Nr. 39

ginio tipo savitumais, o su kai kuriais vaikų auginimo papročiais. Čia nenorima siūlyti minties apie dirbtinę galvos deformaciją, tačiau kai kurie papročiai visgi paminėtini. Antai iš etnografijos žinoma, kad dar XIX a. pabaigoje—XX a. pradžioje Lietuvoje tebegyvavo toks paprotys: jei naujagimio galvelė pailga, ant minkštosios pakaušio vietos uždėti supašytų vilnų gniužulėlį, kol atsitaisys (Čilvinaitė M., 1940, p. 293). Kai kuriose vietovėse buvo vartojami specialūs galvaraiščiai, kuriais ką tik gimusiam vaikui subintuodavo galvą, kad nebūtų atsikišusi kakta (Kriauza A., 1943, p. 28). Šie papročiai susiję su įgimtų vaiko galvos defektų pašalinimu. Tačiau senesniais laikais jie galėjo turėti ir kitokį pobūdį, tikslą, kitokią prasmę.

Kai kuriose tautose būta papročių vienokiais ar kitokiais sumetimais naujagimiams specialiai deformuoti galvas. Artimiausias mums pavyzdys — Lietuvos karaimai, kurie savo naujagimius guldydavo aukštielninkus, galvą dėdami ant kieto pagrindo, kad būtų plokščias pakaušis. Apie tokio papročio buvimą lietuviuose duomenų neturime.

Visais kitais kaukolės ir veido požymiais XIV—XVII a. Jakštaičių gyventojai, viena vertus, buvo artimi kitų to paties laikotarpio Lietuvos regionių gyventojams, o kita vertus, — dabartiniams lietuviams.

ЧЕРТЫ ЛИЦА У ЖИТЕЛЕЙ ЯКШТАЙЧЯЙ В XIV—XVII ВЕКАХ (реконструкция по черепам)

В. Ф. УРБАНАВИЧЮС

РЕЗЮМЕ

По методу М. М. Герасимова автором восстановлены 54 схематических профиля лица и представлены 2 скульптурные реконструкции.

Обращается внимание на плоскость черепов у затылка.

LITERATŪRA

RANKRAŠČIAI

Lietuvos TSR MA Istorijos instituto Archeologijos sektoriaus archyvas. 1948 m. žvalgomosios archeologinės ekspedicijos ataskaita.

Tautavičius A. 1963 m. gegužės 8—28 d. žvalgomosios archeologinės ekspedicijos Kretingos, Klaipėdos, Šilutės ir Tauragės rajonuose ataskaita. Rankraštis. V., 1963.

SPAUSDINTI DARBAI

Acsádi G., Nemeskéri J. History of Human Life Span and Mortality. Budapest, 1970.

Adomonis T. Lietuvių išeiginiai drabužiai IX—XVI amžiuje.— Menotyra, 1976, Nr. 6.

Angel J. L. Physical and psychological factors in culture growth. — In: Selected Papers of the V International Congress of Antropological and Ethnological Sciences. Philadelphia, 1950.

Antanavičius J. Balno kilpos Lietuvoje X—XIV a.— MAD, A 1 (54), 1976.

Bass W. M. Human Osteology: a Laboratory and Field Manual of the Human Skeleton. Colombia, 1971.

Belniak T. et al. Crania et alia ossa Polonica. Cmentarzysko w Gródku nad Bugiem XIII—XVII w. (MPA, n 50). Wrocław, 1961.

Berry A. C., Berry R. J. Epigenetic variation in the human cranium.— Journal of Anatomy, 1967, № 101, 2.

Bezzenberger A. Einige ostpreussischen Hügelgräber Mischeiken, Kr. Memel. — Prussia Ber., 1893, H. 18.

Bezzenberger A. Hügelgrab bei Eglischken, Kr. Memel. — Prussia Ber., 1900, H. 21.

Bezzenberger A. Hügelgrab an der Grenze von Gr. Blümenau, Kr. Fischhausen. — Prussia Ber., 1914, H. 23.

Blajerová M. Antropologická charakteristika kosterných pozůstatků ze středověkého pohřebiště v Oškobrhu. — Památky archeologicke, 1974, № 65.

Brothwell D. R. Palaeodemography.— In: W. Brass, Biological Aspects of Demography. London, 1971.

Česnys G. Craniological characteristics of the 14th—17th cc. population in Lithuania. III. Non-Metric Traits. — PA, 1977, t. 43, z. 2.

Česnys G., Urbanavičius V. Diktarų (Anykščių raj.) senkapis. — AETL 1976—1977 metais, 1978.

Česnys G., Urbanavičius V. Materials on the historical demography of Lithuania in the 14th—18th cc. — Anthropologie (Praha), 1978, t. 3.

Čilvinaitė M. Gimdyvės ir jų higiena. — GK, 1940, Nr. 2—3 (26—27).

Danilaitė E. Egliškių, Kretingos raj., pilkapių tyrinėjimai 1969 m. — AETL 1968 ir 1969 metais, 1970.

Daugudis V. Aukštadvario piliakalnio įtvirtinimai ir pastatai. — MAD, A 1(12), 1962.

Daugudis V. Stakliškių lobis. V., 1968.

Daugudis V., Stankus J. Sauginių piliakalnio tyrinėjimai. — AETL 1972 ir 1973 metais, 1974.

Daukantas S. Raštai. V., 1976. T. 1.

Dąbrowski J. Zabytki metalowe epoki brązu między dolną Wisłą a Niemnem. Wrocław—Warszawa—Kraków, 1968.

Eickstedt E. F. von. Rassenkunde und Rassengeschichte der Menschheit. Stuttgart, 1938. Bd. 1.

Engel C. Vorgeschichte der altpreussischen Stämme. Königsberg.

Engel C. Festschrift... zu. Insterburg, 1935, H. 9.

Gabriūnaitė K. Iš amžių glūdumos. Raudondvaris. K., 1969.

Gejvall N.-G. Westerhus, Medieval Population and Church in the Light of Skeletal Remains. Lund, 1960.

Götze A. Hüugelgräber bei Eglien-Niclau, Kreis Memel. — Prussia Ber., 1914, H. 23.

Guldberg G. Anatomisk-antropologiske undersogelser af de lange extremitetknobler fra Norges befolkning i oldtid og middelalder (Videnskabsselskabets Skrifter, I. Matematisk-naturvis. Klasse, 1901, Nr. 2). Christiania, 1901.

Heym W. Eine baltische Siedlung der frühen Eisenzeit am „Kleinen See" bei Kl. Stärkenau (Westpreussen). — Mannus, 1937, Nr. 29.

Heym W. Ein Skelettgrab der frühen Eisenzeit in Daulen-Luisensegen, Kreis Rosenberg. — Gothiskanza, 1940, Nr. 2.

Henneberg M. Notes on the reproduction possibilities of human prehistorical populations. — PA, 1975, t. 41, z. 1.

Henneberg M., Strzałko J. Wiarogodność oszacowania dalszego przeciętnego trwania życia w badaniach antropologicznych. — PA, 1975, t. 41, z. 2.

Hilczerówna Z. Ostrogi polskie z X—XIII wieku. Poznań, 1956.

Jablonskis I. Pasakoja Padvarių pilkapiai.— Švyturys, 1976 spalio 12.

Jurginis J. Baudžiavos įsigalėjimas Lietuvoje. V., 1962.
Kaczanowski K. Czaszki z cmentarzy przy kościele Mariackim w Krakowie (XV—XVIII w.) — PA, 1965, t. 71.
Kaliszewska-Drozdowska M. D. Czaszki z cmentarzyska przy kościele św. Trójcy w Czaplinku, powiat Szczecinek. — PA, 1967, t. 33, z. 1.
K. Ig. Kirvelninkai. — GK, 1934, Nr. 2.
Kostrzewski J. Wielkopolska w czasach przedhistorycznych. Poznań, 1923.
Kostrzewski J. Skarby i luźne znaleziska metalowe od eneolitu do wczesnego okresu żelaza z górnego i środkowego dorzecza Wisły i górnego dorzecza Warty. — Prz. Arch., 1964, t. 15.
Kretschmer A. Die Trachten der Völker. Leipzig, 1906.
Kriauza A. Vaikai ir jų auginimas Kupiškio apylinkėje. — GK, 1943, Nr. 31.
Kruczkiewicz B. Royzynsz. Jego żywot i pisma. Kraków, 1897.
Kulikauskas P. Žalvario amžiaus pilkapiai Kurmaičiuose. — GK, 1943, Nr. 31.
Kulikauskas P. Kurmaičių kapinynas. — LAP. V., 1968.
Kulikauskas P. Paveisininkų, Lazdijų raj., piliakalnis ir jo tyrinėjimai.— Istorija, XI, 1970.
Kulikauskienė R. žr. Volkaitė-Kulikauskienė R.
Kuncienė O. XIII—XIV m. e. amžių plokštinis kapinynas Pušaloto kaime, Molėtų raj.— MAD, A 1(14), 1963.
Kuncienė O. Prekybiniai ryšiai IX—XIII amžiais. — LGKR. V., 1972.
Kuncienė O. Sarių senkapio (Švenčionių raj.) 1970—1971 m. tyrinėjimai. — AETL 1970 ir 1971 metais. V., 1972a.
Kuncienė O. XIII—XV amžių rytų Lietuvos moterų galvos papuošalai.— MAD, A 3(48), 1974.
Lisanka A. Mankaviškių kapinyno (Kaišiadorių raj.) tyrinėjmai 1971 m. — AETL 1970 ir 1971 metais, 1972.
Makarenka M. Zabytki przedhistoryczne gub. Kowieńskiej. KL. 2, 1910.
Martin R., Saller K. Lehrbuch der Anthropologie. Stuttgart, 1957—1959. Bd. 1—3.
Merkevičius A. Sauginių senkapio (Šiaulių raj.) tyrinėjimai. — AETL 1972 ir 1973 metais, 1974.
Miszkiewicz B. Analiza antropologiczna średniowiecznej ludności z Pawłowa, pow. Przebnicki (XV—XVII w. n. e.). — PA, 1968, t. 76.
Miszkiewicz B. Analiza antropologiczna materiałów kostnych z ostrowa Tumskiego (katedra Wrocławska) z XVI—XVIII w. — MPA, 1974, t. 88.
Modrzewska K. Długość trwania życia wcześniośredniowiecznych mieszkańców Podlasia. — Człowiek w czasie i przestrzeni, 1958, t. 1, z. 2.
Moora H. Neue Funde der Bronze und frühen Eisenzeit im Estland. — OESA, 1937, 1.
Moszyński K. Kultura ludowa Słowian. Warszawa, 1967. T. 1.
Mutzel H. Vom Lendenschurte zur Modetracht. Berlin, 1925.
Nadolski A. Studia nad uzbrojeniem polskim z X, XI, XII wieku. Lódź, 1954.
Nakaitė L. Miniatūrinės IX—XIII amžių įkapės Lietuvoje. — MAD, A 2(17), 1964.
Nakaitė L. Sidabro naudojimas II—XIII amžiais Lietuvoje dirbiniams puošti. — MAD, A 1(16), 1964a.
Nakaitė L., Merkienė R. Respublikos archeologų ir etnografų ataskaitinė konferencija. — Lietuvos istorijos metraštis, 1973.
Naudužas J. Šiaulių miesto archeologiniai paminklai. — ILKI. V., 1959. T. 2.
Navickaitė-Kuncienė O. žr. Kuncienė O.
Navickas K. Vilniaus gyventojų apavas XIII—XIV a. — ILKI. V., 1964. T. 4.
Odoj R. Sprawozdanie z prac wykopaliskowych w miejscowości Równina Dolna, pow. Kętrzyn.— WA, 1956, t. 23, z. 2.
Odoj R. Sprawozdanie z prac wykopaliskowych przeprowadzonych w Równinie Dolnej, pow. Kętrzyn w 1956—1957 r. — Rocznik Olsztyński, 1958, t. 1.
Okulicz J. Pradzieje ziem prusskich od późnego paleolitu do VII w. n. e. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk, 1973.
Popovici J., Udrescu M. St. Date demografice asupra unor populaţii medievale din Cimpia Română in secolele XIV—XVIII. — Studi şi cercetarii antropolici, 1974, vol. 11, Nr. 1.
Puzinas J. Naujausių proistorinių tyrinėjimų duomenys. — Senovė, 1938, Nr. 4.
Puzinas J. Ankstyvojo geležies amžiaus kapas, surastas Kurmaičiuose, Kretingos vls. — Vytauto Didžiojo Kultūros muziejaus metraštis, 1941, Nr. 1.
Rajewski Z. Biskupin-osiedle obronne wspólnot pierwotnych sprzed 2500 lat. Warszawa, 1970.
Rath-Vegh I. Historia Ludzkiego szaleństwa. Warszawa, 1973.
Sadauskaitė-Mulevičienė I. Lietuvos X—XVI amžių kapinynų keramika. — MAD, A 2(19), 1965.
Schott L. Zur Körperhöhe der hochmitterlichen Reckahner Landbevölkerung. — Mitteilungen der Arbeitsgruppe Anthropologie der Biologischen Gesellschaft in der DDR, 1962, Nr. 4.
Sjøvold T. On some measures of distance or divergence between populations. — Glasnik Antropološkog društva Jugoslavije, 1976, Nr. 13.
Stankus J. Geležies dirbinių gamyba ir kalvystės lygis Lietuvoje XIV—XVI amžiais (1. Žemaitija).— MAD, A 2(51), 1975.
Stloukal M. Recherches paléodémographiques en Tchécoslovaquie. — Historická demografie (Praha), 1974, t. 7.
Stloukal M., Hanáková H. Antropologický výzkum pohřebiště ze 7.—8. století v Želovcích. — Slovenská archeologia, t. 22, Nr. 1.
Stryjkowski M. Kronika Polska, Litewska i Żmódzka. Warszawa, 1846. T. 1.
Strzałko J. Metody rekonstrukcji wzrostu człowieka na podstawie pomiarów szkieletu. — PA, 1971, t. 38, z. 2.
Suchey J. M. Biological Distance of Prehistoric Central California Populations Derived from Non-Metric Traits of the Cranium. Dissertation. University of California. Riverside, 1975.
Szukiewicz W. Kurhany kamienne w pow. Lidzkim (gub. Wileńska). — Światowit, t. I B.
Tarasenka P. Lietuvos archeologijos medžiaga. K., 1928.
Tischler O. Ostpreussische Grabhügel. — Schriften, 1889, Nr. 29.
Urbanavičius V. Laidosena Lietuvoje XIV—XVII amžiais. — MAD, A 3(22), 1966.
Urbanavičius V. Šlapgirio kaimo (Kelmės raj.) senkapis. —MAD, A 1(23), 1967.
Urbanavičius V. XV—XVII amžių monetos Lietuvos kapinynuose. — MAD, A 2(24), 1967a.
Urbanavičius V. Rumšiškėnai XIV—XVI amžiais. V., 1970.
Urbanavičius V. Piktagalio senkapis. — MAD, A 1(38), 1972.

Urbanavičius V. Skrebinų senkapio (Jonavos raj.) tyrinėjimai 1970 m. — AETL 1970 ir 1971 metais, 1972 a.
Urbanavičius V. Liepiniškių senkapio (Utenos raj.) tyrinėjimai 1971 m.— AETL 1970 ir 1971 metais, 1972b.
Urbanavičius V. Uliūnų senkapio (Panevėžio raj.) tyrinėjimai 1971 m.— AETL 1970 ir 1971 metais, 1972c.
Urbanavičius V. Senųjų tikėjimų reliktai Lietuvoje XV—XVII amžiais (2. Pagonybės liekanos Pakalniškiuose XVI—XVII amžiais). — MAD, A 4(49), 1974.
Urbanavičius V. Senųjų tikėjimų reliktai Lietuvoje XV—XVII amžiais (1. Pagoniškųjų laidojimo papročių nykimas rytų Lietuvoje). — MAD, A 3(48), 1974a.
Urbanavičius V. Jonelaičių senkapis. — AETL 1972 ir 1973 metais, 1974b.
Urbanavičius V. Jakštaičių (Šiaulių raj.) senkapis. — AETL 1972 ir 1973 metais, 1974c.
Urbanavičius V. Jakštaičių—Meškių (Šiaulių raj.) senkapio kasinėjimai 1973 m. — AETL 1972 ir 1973 metais, 1974d.
Urbanavičius V. Senųjų tikėjimų reliktai Lietuvoje XV—XVII amžiais (3. Laidojimo papročiai Uliūnuose XVI—XVIII amžiais). — MAD, A 1(50), 1975.
Urbanavičius V. Sunaikintos kalvinistų bažnyčios Gėluvoje archeologiniai tyrinėjimai. — Kn.: Religinės kovos ir erezijos Lietuvoje. V., 1977.
Urbanavičius V. Jakštaičių-Meškių (Šiaulių raj.) kapinyno tyrinėjimai.— AETL 1974 ir 1975 metais, 1978.
Wagner K. Mittelalter-Knochen aus Oslo. Eine Untersuchung 3534 langer Extremitätenknochen nebst 73 ganzer Skelette (Norske Videnskaps—Akademi i Oslo. I. Mat.—naturvis. Klasse, 1926, № 7). Oslo, 1927.
Valatka V. Gintališkės kapinyno, Plungės raj., tyrinėjimai 1968—1969 m. — AETL 1968 ir 1969 metais, 1970.
Valatka V. Skėrių (Mažeikių raj.) švedkapis. — AETL 1972 ir 1973 metais, 1974.
Varnas A. Gintaro dirbiniai Lietuvoje IX—XIII a. — Jaunųjų istorikų darbai. V., 1976.
Volkaitė-Kulikauskienė R. IX—XII amžių kalavijai Lietuvoje. — ILKI. V., 1964. T. 4.
Volkaitė-Kulikauskienė R. Dar vieną archyvinį žemės puslapį atvertus. — Raudonoji vėliava (Varėna), 1969 liepos 29.
Volkaitė-Kulikauskienė R. Lietuviai IX—XII amžiais. V., 1970.
Volkaitė-Kulikauskienė R. Krūminių kapinyno, Varėnos raj., tyrinėjimai 1969 m. — AETL 1968 ir 1969 metais, 1970a.
Volkaitė-Kulikauskienė R. Lietuvio kario žirgas. V., 1971.
Volkaitė-Kulikauskienė R. Prekybiniai senųjų lietuvių ryšiai su senąja Rusia Lietuvos valstybės susidarymo išvakarėse. — Lietuvos istorijos metraštis, 1971a.
Volkaitė-Kulikauskienė R. Punios piliakalnis. V., 1974.
Volkaitė-Kulikauskienė R. Maišiagalos piliakalnio tyrinėjimai 1972 ir 1973 m. — AETL 1972 ir 1973 metais, 1974a.
Žilinskas J., Masalskis R. Senojo geležies periodo Lietuvos gyventojų kaukolių studija.— Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto darbai, 1937, t. 4.
Žilinskas J., Jurgutis A. Crania Lithuanica (XX amžiaus ir iškastinės lietuvių kaukolės). — Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto darbai, 1939, t. 5.

Алексеев В. П. Происхождение народов Восточной Европы. М., 1969.
Алексеев В. П. и Дебец Г. Ф. Краниометрия. Методика антропологических исследований. М., 1964.
Алексеева Т. И. Этногенез восточных славян. М., 1973.
Ванкина Л. Новейшие находки эпохи бронзы на территории Латвийской ССР.— СА, 1960, № 3.
Великанова М. С. Палеоантропология Прутско-Днестровского междуречья. М., 1975.
Волкайте-Куликаускене Р., Куликаускас П. Раскопки древнего поселения в местности Наркунай.— АО 1975 года, 1976.
Гармус А. К. Возможности идентификации личности по костям голени. Автореф. дисс. Каунас, 1974.
Герасимов М. М. Восстановление лица по черепу. М., 1955.
Горюнова Е. М. Этническая история Волго-Окского междуречья.— МИА, 1961, № 94.
Граудонис Я. Латвия в эпоху поздней бронзы и раннего железа. Рига, 1967.
Гуревич Ф. Д. Древности Белорусского Понеманья. М.— Л., 1962.
Денисова Р. Я. Антропология древних балтов. Рига, 1975.
Зубов А. А. Одонтология. Методика антропологических исследований. М., 1968.
Кирпичников А. Н. Древнерусское оружие, 2.— Археология СССР. Свод археологических источников, вып. Е1-36. М.— Л., 1966.
Кирпичников А. Н. Военное дело на Руси в XIII—XV вв. Л., 1976.
Колчин Б. А. Черная металлургия и металлообработка в Древней Руси.— МИА, № 32, 1953.
Колчин Б. А. Железообрабатывающее ремесло Новгорода Великого.— МИА, № 65, 1959.
Корзухина Г. Ф. Из истории древнерусского оружия XI века.— СА. М.—Л., 1950.
Корзухина Г. Ф. Русские клады IX—XIII вв. М.— Л., 1954.
Кунцене О. В. Исследования грунтового могильника в Саряй.— АО 1970 года, 1971.
Левашева В. П. Сельское хозяйство.— Труды ГИМ, т. 32, 1956.
Мальм В. А., Фехнер М. В. Привески-бубенчики.— Труды ГИМ, вып. 43, 1967.
Марк К. Вопросы этнической истории эстонского народа в свете данных палеоантропологии.— В кн.: Вопросы этнической истории эстонского народа. Таллин, 1956.
Медведев А. Ф. Оружие Новгорода Великого.— МИА, 1959, № 65.
Мовсеян А. А., Мамонова Н. Н., Рычков Ю. Г. Программа и методика исследования анатомии черепа.— Вопросы антропологии, 1975, вып. 51.
Монгайт А. Л. Салтыховские курганы.— МИА, 1974, № 7.
Монгайт А. Л. Старая Рязань.— МИА, 1955, № 49.
Мугуревич Э. С. Восточная Латвия и соседние земли в X—XIII вв. Рига, 1965.
Найнис И. В. Идентификация личности по проксимальным костям конечностей. Вильнюс, 1972.
Павлова К. В., Раппопорт П. А. Городище Осовик.— СА, 1973, № 1.

Покровский Ф. В. Археологическая карта Виленской губернии.— Труды Виленского отделения Московского предварительного комитета по устройству в Вильне IX археологического съезда. Вильна, 1893.
Покровский Ф. В. Археологическая карта Ковенской губернии. Вильна, 1899.
Сабурова М. А. Женский головной убор у славян.— СА, 1974, № 2.
Саливон И. И. Палеоантропология Белоруссии и вопросы происхождения белорусского народа (по краниологическим материалам II тыс. н. э.). Автореф. дисс. М., 1969.
Саливон И. И., Тегако Л. И., Микулич А. И. Очерки по антропологии Белоруссии. Минск, 1976.
Седова М. В. Ювелирные изделия древнего Новгорода.— МИА, 1959, № 65.
Спицын А. А. Курганы С.-Петербургской губернии в раскопках Л. К. Ивановского.— МАР, 1896, 20.
Спицын А. А. Предлагаемые древности Черной Руси.— Записки Русского археологического общества, 1899, т. XI.
Трофимова Т. А. Черепа из Никольского кладбища.— Ученые записки МГУ, 1941, вып. 63. Антропология.
Чеснис Г., Папряцкене И. Возможность использования одонтологических признаков для расчетов обобщенного расстояния на примере литовского краниологического материала XIV—XVII вв.— Вопросы антропологии, 1979.
Шноре Э. Д. Асотское городище.— Материалы и исследования по археологии Латвии. Рига, 1961.
Шноре Э. Д. Каменный могильник в Лаздыни.— Studia archeologica in memoriam Harri Moora. Tallin, 1970.
Штыхов Т. В. Древний Полоцк IX—XIII вв. Минск, 1975.

TRUMPINIMAI

ĮSTAIGOS

IEM — Lietuvos TSR Istorijos ir etnografijos muziejus.
IIAS — Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Istorijos instituto Archeologijos sektorius.
KVIM — Kauno valstybinis istorijos muziejus.
MMTA — Lietuvos TSR Kultūros ministerijos Mokslinės-metodinės kultūros paminklų apsaugos tarybos archyvas.
VVU — Vilniaus valstybinis V. Kapsuko universitetas.

LITERATŪRA

AETL — Archeologiniai ir etnografiniai tyrinėjimai Lietuvoje... metais. V., 1970, 1972, 1974.
Festschrift — Insterburg — Festschrift 25-jährigen Jubiläums der Altertumsgesellschaft zu Insterburg. Insterburg.
GK — Gimtasai kraštas. Šiauliai, 1934—1943.
Gothiskanza — Gothiskanza. Blätter für Danziger Vorgeschichte. Leipzig.
ILKI — Iš lietuvių kultūros istorijos. V., 1958, 1959, 1961, 1964, T. 1—4.
KL — Kwartalnik Litewski.
LA — Latvijas PSR Arheologija. Rīga, 1974.
LAA — Lietuvos TSR archeologijos atlasas. V., 1974, 1975, 1978. T. 1, 2, 4.
LAB — Kulikauskas P., Kulikauskienė R., Tautavičius A. Lietuvos archeologijos bruožai. V., 1961.
LAP — Lietuvos archeologiniai paminklai. Lietuvos pajūrio I—VII a. kapinynai. V., 1968.
LGKR — Lietuvos gyventojų prekybiniai ryšiai I—XIII a. V., 1972.
LIŠ, 1 — Lietuvos TSR istorijos šaltiniai. V., 1954. T. 1.
LKPS — Lietuvos TSR kultūros paminklų sąrašas. V., 1973.
LLM, I — Kulikauskienė R., Rimantienė R. Senovės lietuvių papuošalai, I knyga. Lietuvių liaudies menas. V., 1958.
LLM, II — Lietuvių liaudies menas. Senovės lietuvių papuošalai, II knyga. V., 1966.
MAD, A — Lietuvos TSR Mokslų Akademijos darbai, Serija A.
Mannus — Mannus. Zeitschrift für deutsche Vorgeschichte. Leipzig.
MPA — Materiały i prace antropologiczne.
OESA — Õpetatud Eesti seltsi Aastaraamat. Annales litterarum societatis Esthonicae. Tartu.
PA — Przegląd antropologiczny.
Prussia Ber — Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia. Königsberg.
Prz. Arch. — Przegląd Archeologiczny. Wrocław.

Schriften	— Schriften der physikalisch-ökonomischen Gesellschaft zu Königsberg in Pr. Königsberg.	ПСРЛ, 32	— Полное собрание русских летописей. Хроника: Литовская, жмойтская и Быховца. Летописи: Баркулабовская, Аверки и Панцырного. М., 1975. Т. 32.
SRP	— Scriptores rerum Prussicarum. Leipzig, 1863. Bd. 2.		
WA	— Wiadomości Archeołogiczne. Warszawa, nuo 1873 m.	CA	— Советская археология, непериодический сборник, изд. Институтом археологии АН СССР с 1940 г., с. 1955 г.— журнал.
АО	— Археологические открытия... Ежегодник сборник, изд. Институтом истории АН СССР с 1965 г.		
МИА	— Материалы и исследования по археологии СССР.	Труды ГИМ	— Труды государственного исторического музея.

TURINYS

Pratarmė 3
E. Grigalavičienė. Egliškių pilkapiai 5
Э. А. Григалавичене. Курганы в Эглишкяй 40
L. Vaitkunskienė. Gintališkės kapinynas .. 44
Л. М. Вайткунскене. Могильник в Гинталишке 73
O. Kuncienė. Sarių senkapis 76
О. В. Кунцене. Могильник в Саряй 99
R. Volkaitė-Kulikauskienė, A. Luchtanas. Narkūnų senkapio 1976 m. tyrinėjimai .. 101
Р. К. Волкайте-Куликаускене, А. Б. Лухтан. Исследования могильника в Наркунай в 1976 году 110
R. Volkaitė-Kulikauskienė. Krūminių senkapis 112
Р. К. Волкайте-Куликаускене. Могильник в Круминяй 120
V. Urbanavičius. Jakštaičių senkapis 122
В. Ф. Урбанавичюс. Могильник в Якштайчяй 151
G. Česnys. Jakštaičių XIV—XVII a. gyventojų paleodemografija ir antropologija 152
Г. А. Чеснис. Палеодемография и антропология населения Якштайчяй XIV—XVII веков.. 170
V. Urbanavičius. XIV—XVII a. Jakštaičių gyventojų veido bruožai 171
В. Ф. Урбанавичюс. Черты лица у жителей Якштайчяй в XIV—XVII веках 190
Literatūra 191
Trumpinimai 194

Li227 **Lietuvos** archeologija: [Straipsnių rinkinys] /LTSR MA Istorijos in-tas; Red. kolegija: R. Volkaitė-Kulikauskienė (ats. red.) ir kt. — V., Mokslas, 1979.

[Kn.] l. 196 p., iliustr. Str. santr. rus. Bibliogr. p. 191-194 ir trumpinimuose, p. 194-195.

Šia knyga pradedamas leisti „Lietuvos archeologijos“ tęstinis leidinys, kuriame bus pateikti įvairių laikotarpių, rūšių bei atskirų regionų archeologinių paminklų tyrinėjimų duomenys. Leidinys skiriamas archeologams, istorikams, kraštotyrininkams ir kt. Pirmojoje knygoje spausdinami straipsniai apie Egliškių (Kretingos raj.) pilkapių, Gintališkės (Plungės raj.) kapinyno radinius, o daugiausia vietos skiriama XIII—XVI a. laidojimo paminklų tyrinėjimams nušviesti.

902.6

1603000000

$$L\frac{10602-009}{M\ 854(08)-79}Ž-79$$

Коллектив авторов. АРХЕОЛОГИЯ ЛИТВЫ. Том первый. На литовском языке. Издательство «Мокслас» ЛитССР, Вильнюс, 1979. Ответственный редактор доктор исторических наук, член-корреспондент АН Литовской ССР Регина Волкайте-Куликаускене

Autorių kolektyvas

LIETUVOS ARCHEOLOGIJA I TOMAS

Redaktorė D. Leščinskienė. Viršelio dailininkė R. Verygaitė. Meninis redaktorius A. Žvilius. Techninė redaktorė A. Plauškienė. Korektorės: D. Baliukynienė, M. Miliūtė. IB Nr. 733 Duota rinkti 1978.XI.10. Pasirašyta spausdinti 1979.III.21. LV 11239. Formatas $84\times108^{1}/_{16}$. Popierius — spaudos Nr. 1. Šriftas — 10 p. literatūrinis. Spauda — iškilioji. 20,72 sp. l. 21,87 apsk. l. l. Tiražas 1000 egz. Užsak. Nr. 6596. Kaina 3,50 rb. Užsakymas „Mokslas“, Vilnius, Žvaigždžių g. 23. Spausdino spaustuvė „Pergalė“, Vilnius, Latako g. 6.